

NTO

NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

INNSPILL TIL STATSBUDSJETTET 2022

Til: Kulturdepartementet

Vår ref.: 21/61/ST

Dato: 17.06.2021

Vedlagt følger innspill fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO) til statsbudsjettet 2022.

NTO er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 50 medlemmer består av produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

Medlemmene har karakter av å være faste/varige, profesjonelle institusjoner med skiftende kunstnerisk ledelse og et ordnet arbeidsgiveransvar.

NTOs medlemmer er i det øvrige organisert ulikt med forskjellige driftsformer og arbeidsmåter, og med ulik vektning av egenproduksjon, samproduksjon og programmering av gjestespill. Hver enkelt institusjon ivaretar, innenfor sin egendefinerte kunstneriske profil, et bredt spekter av individuelle kunstnerskap og prosjekter som samlet representerer et mangfold av estetiske uttrykk.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaaag Hjelle
styreleder

Morten Gjeltén
direktør

Innhold

Oppsummering	5
Kunstens posisjon og politiske prioriteringer	12
Koronapandemien – usikre langtidsvirkninger	13
Uoverskuelige kunstneriske konsekvenser	14
Usikre publikumsinntekter	14
Beredskapsøkonomi	14
Revisjon av kulturloven	15
Forutsigbare rammer og kunstnerisk frihet	16
Utredning av hvordan armlengdeprinsippet forstås og praktiseres	16
Institusjonsøkonomien må gjenoppbygges	16
Underadministrerte virksomheter	17
ABE-kuttet rammer kjernevirksomheten	17
Effektiv ressursutnyttelse er godt dokumentert	18
Ressursutnyttelse og avtaleverk – et delt ansvar	19
Musikk- og scenekunstinstitusjonene er ikke en del av statsforvaltningen	19
God institusjonsøkonomi er god kunstnerøkonomi	20
Rammetilskudd fremfor prosjektfinansiering	22
Faste fordelingsnøkler og styrket dialog	22
Risiko for økte forskjeller	22
Sterkt insitament	23
Styrket dialog	23
Samordnet tilskuddsforvaltning	23
Felles kriterier for en god styringsdialog	23
Fylkessammenslåing og turnéområder	23
Styreoppnevning	24
Kulturrådets rolle og institusjonene	24
Direktoratmakt og byråkratiske mellomledd	25
Manglende institusjonskompetanse	26
Kulturrådet som utviklingsaktør	26
Institusjonenes faglige selvstendighet	27
Neste steg?	28
Institusjonsevalueringer	28
Programmeringsøkonomi- og kompetanse	29
Institusjonsmangfold og kunstnerisk motivert samarbeid	29
Sterkere og flere programmerende virksomheter	30
Kulturhusenes uutnyttede potensial	30
Styrking av infrastrukturen for dans	31
Scenekunstbrukets distribuerte formidlingsmodell	31
Musikkbruket	31
Kulturfondet – styrket autonomi og økonomi	32
Kutt og svekket armlengde	32
Romslige tildelinger	33

Opphevelse av hovedregelen	33
Utdanningspolitikk og kunstpolitikkenes kvalitetsmål	33
Flere profesjonalitets- og kvalitetsforståelser	33
Kvalitetsvariasjoner og udekkede behov	33
Entreprenørskap	34
Press på tilskuddsordningene og institusjonene	34
Udanningspolitisk ansvar	34
Ytringsmangfold og tilgjengelighet	35
Mangfoldsbegrepet	35
Demokratisk prispolitikk	36
Skole- og utdanning som premisseleverandør	36
De estetiske og humanistiske fagene i utdanningsløpet	36
Tydeliggjøring av skolens ansvar	37
Lærerkompetanse	37
Talentutvikling	37
Kulturskolene	38
Den kulturelle skolesekken – mål og prinsipper	38
Profesjonelt tilbud og kunstnerisk kvalitet	39
Armlengdeprinsippet	39
Uheldig momopolisering og institusjonenes vilkår for skolesamarbeid	39
Kulturtankens rolle og mandat	40
Musikk og scenekunst på skjerm	40
Formidlingspotensial	41
Kunstneriske utfordringer	41
Scenekunsten og språket	42
Internasjonalt samarbeid	42
Forenklet kulturmoms	43
Bygg for kvalitet og publikum	43
Kor og vokalensembler	45
Regionale strukturer og behov	45
Kvalitativ ubalanse	45
Rammevilkår for langsiktig utvikling, kvalitet og profesjonalitet	45
Styrket ensemblesang i utdanningen	45
Det offentlige ordskiftet og kunstkritikken	46
NRK og de almene medienes samfunnsansvar	46
Felles løft	46
Styrking av tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk	47
Uavhengig reisestøtte for kritikere	47
Hets og trakassering av kunstnere	47
Utsatte humaniorafag	48
Kunnskapsbasert politikk og ordskifte	49
Bransjeinnsikt	49

Tverrfaglighet	49
Privat finansiering	50
Prinsipiell diskusjon om statens rolle	50
Kost-nytte og effektiv ressursutnyttelse	50
Faktabasert vurdering av potensialet	50
Evaluering av gaveforsterkningsordningen	51
Tilrettelegging for flere fond og stiftelser	51
Skatteinsentiver	51
Klima og bærekraft i norsk musikk og scenekunst	51
Kunnskapsbehov	52
Bransjestandard	52

OPPSUMMERING

KUNSTENS POSISJON OG POLITISKE PRIORITERINGER

NTO anmoder om at kultursektoren prioriteres høyere i tråd med de uttalte prinsippene i kulturmeldingen og den verdien som kunsten og kulturen her tilskrives. En ambisiøs og tilretteleggende kulturpolitikk må sikre sterke strukturer rundt musikk- og scenekunstinstitusjonene og et solid fundament for sektoren tilsvarende andre samfunnsområder, hvor den grunnleggende verdien ikke hele tiden er til diskusjon.

Kulturmeldingens anerkjennelse av statens forpliktelse til å sikre sterke og uavhengige kunstinstitusjoner som bærebjelker i ytringsfrihetens infrastruktur, må omsettes i politiske prioriteringer, finansieringsmodeller og en organisering av politikk og forvaltning som sikrer institusjonene både forutsigbare økonomiske rammevilkår og faglig selvstendighet.

KORONAPANDEMIEN – USIKRE LANGTIDSVIRKNINGER

NTO ber om at regjeringen anerkjenner musikk- og scenekunstinstitusjonenes rolle i gjenoppbyggingen av kultursektoren som uunnværlige ytringsarenaer i et velfungerende demokrati, vitaliserende kompetansemiljø for store deler av kulturlivet, og som de viktigste arbeidsgiverne for fast ansatte kunstnere så vel som hardt rammede frilansere.

En sterk beredskapsøkonomi må ta høyde for uoverskuelige konsekvenser av brudd i fysisk publikumskontakt og krevende produksjonsvilkår over lang tid. Det gjelder både kunstneriske konsekvenser, relasjonen til publikum og egeninntekspotensialet, men også fortsatt usikkerhet knyttet til mulige smittevernrestriksjoner høsten 2021 og i 2022.

Vi ber om at departementet også tar høyde for store utfordringer og usikkerhet knyttet til publikumsinntekter høsten 2021, uavhengig av mulige restriksjoner. Med kort forsalgsperiode og endringer i publikums adferd, erfarer mange en markant nedgang i billettsalget med tilsvarende store og usikre utslag for egeninntekspotensialet og den økonomiske situasjonen.

Vi oppfordrer til at både beredskapsplaner og tiltak i en videre gjenåpningsfase er basert på den kunnskapen som er opparbeidet gjennom pandemien slik at de er smittevernfaglig begrunnet og forholdsmessige. De profesjonelle musikk- og scenekunstinstitusjonene, som trygge møteplasser, må komme høyere opp på de politiske prioriteringslistene, og det bør vurderes hvordan ytringsfriheten og forsamlingsfriheten som er nedfelt i menneskerettigheter og Grunnloven tolkes og balanseres i forhold til inngripende smitteverntiltak.

Vi vil særlig understreke betydningen av at det må finnes frem til løsninger på eventuelt vedvarende innreiserestriksjoner som sikrer at institusjonene kan planlegge for internasjonal samhandling.

REVISJON AV KULTURLOVEN

NTO ser frem til en revidert kulturlov som med en tydelig forankring i Grunnlovens § 100 (6) kan bidra til å styrke strukturene rundt den frie, profesjonelle kunsten gjennom en lovfesting av armlengdeprinsippet, sammen med en tydeliggjøring av det ansvaret offentlige myndigheter har for å sikre de profesjonelle kunstinstitusjonene forutsigbare rammevilkår som kjernen i ytringsfrihetens infrastruktur på kunstområdet.

Vi oppfordrer til at lovarbeidet ledsages av en ekstern kartlegging av hvordan armlengdeprinsippet tolkes og anvendes, med mål om å komme frem til en større grad av felles forståelse av hva dette grunnleggende prinsippet betyr i norsk kulturpolitikk.

INSTITUSJONSØKONOMIEN MÅ GJENOPPBYGGES

NTO anmoder om full lønns- og priskompensasjon for musikk- og scenekunstinstitusjonene, sammen med en årlig opptrapping, med mål om at de økonomiske rammene raskt kommer på samme nivå som forut for de årlige akkumulerte kuttene de siste syv årene.

Dette er en forutsetning for at disse institusjonene skal svare på den grunnleggende samfunnsrollen som de tilskrives gjennom kulturmeldingen, men også for at de skal kunne spille en nødvendig og sentral rolle når det gjelder å stimulere til aktivitet, sysselsetting og videreutvikling i en gjenoppbygging av en kultursektor som er hardt rammet av pandemien.

En slik restituering av institusjonsøkonomien er nødvendig for å gi institusjonene handlingsrom til å opprettholde aktivitets- og kvalitetsnivået, ta kunstnerisk risiko og iverksette nye satsinger – uten å måtte kompensere for kuttene gjennom en udemokratisk prispolitikk på bekostning av målet om tilgjengelighet.

RAMMETILSKUDD FREMFOR PROSJEKTFINANSIERING

NTO anmoder om at det ikke omfordeles midler fra institusjonenes rammetilskudd til politisk prioriterte prosjekter. En slik omfordeling fører til større politisk detaljstyring og innsnevrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom.

FASTE FORDELINGSNØKLER OG STYRKET DIALOG

NTO anmoder om at ordningen med faste fordelingsnøkler knyttet til Stortingets budsjettvedtak videreføres for å sikre økonomisk forutsigbarhet for musikk- og scenekunstinstitusjonene med delt finansiering, og derigjennom bidra til målet om et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet.

Samtidig må dialogen mellom forvaltningsnivåene repareres, slik at ordningen fungerer etter hensikten. Vi vil understreke at også vertskommunene må være direkte part i den systematiserte dialogen som departementet vil legge til rette for, samt at institusjonene involveres på en god måte.

Videre anmoder vi om at staten må ta sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomiske vilkår for å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen.

Det er også viktig at de institusjonene som mottar hele det offentlige driftstilskuddet enten fra staten, fylkeskommunen/kommunen eller Sametinget involveres i en god og systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene.

STYREOPPNEVNING

NTO anmoder om at en mer systematisert dialog omfatter offentlige myndigheters oppnevning av styremedlemmer, og at staten tar del i dette viktige arbeidet også ved de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt.

Vi vil særlig understreke at profesjonelle, transparente og etterprøvbare prosedyrer for styreoppnevning må sikre at styrene fungerer på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter, og at mangfold og representasjon er godt ivaretatt i styresammensetningen.

KULTURRÅDETS ROLLE OG INSTITUSJONENE

NTO ber om at Kulturrådets rolle og oppgaver vurderes med sikte på en organisering av politikk og forvaltning som sikrer både armlengdeprinsippet og forutsigbare økonomiske rammer for selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjoner, sammen med uavhengig kunnskapsproduksjon.

Samlet peker Kulturrådets egne ambisjoner og tilføring av nye oppgaver i direktoratlinjen i retning av en markant utvidelse av Kulturrådets mandat og rolle med tilhørende konsentrasjon av makt og innflytelse.

Etter vårt syn er dette betydelige organisatoriske endringer som krever forutgående transparente utrednings- og høringsprosesser, og at Stortinget involveres i beslutningene.

INSTITUSJONSEVALUERINGER

NTO anmoder om at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres. Vi vil understreke at Kulturrådets nye rolle i tilskuddsforvaltningen ikke kan erstatte disse kvalitative evalueringene uten at det kommer i konflikt med armlengdeprinsippet.

Slike evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

I tråd med intensjonen om å styrke dialogen mellom forvaltningsnivåene, bør det etter vårt syn også vurderes om Kulturdepartementet bør involvere vertskommuner og -fylkeskommuner på oppdragsiden.

PROGRAMMERINGSØKONOMI- OG KOMPETANSE

Vi oppfordrer til en helhetlig vurdering av hvordan programmeringskompetansen og -økonomien kan styrkes og innrettes for å sikre at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling flere steder i landet. Vi vil særlig understreke kulturhusenes uutnyttede potensial.

Institusjonenes kunstneriske frihet, og det mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter som disse forskjelligartede virksomhetene representerer, må anerkjennes som en nødvendig forutsetning for yringsmangfoldet og ligge til grunn for en slik vurdering.

Det er viktig at kvalitet er et avgjørende utvelgelseskriterium i arrangørleddet, samt at flere kvalitetsforståelser settes i spill gjennom en direkte styrking av en kunstfaglig kompetent etterspørselsside i form av selvstendige virksomheter som kan produsere og programmere uavhengig av Kulturrådets kunstfaglige vurderinger og beslutninger.

KULTURFONDET – STYRKET AUTONOMI OG ØKONOMI

NTO anmoder om en styrking av Norsk kulturfond som kan gi rådet et større økonomisk handlingsrom, og dermed legge til rette for romsligere tildelinger til prosjekter slik at vilkårene får kvalitetsmålet styrkes og tariffen kan følges.

Vi vil understreke betydningen av Kulturfondets selvstendighet, og at midler til personlige kunstnerskap må forvaltes ut ifra kunstfaglige vurderinger på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter.

Videre støtter vi rådets forslag om å oppheve hovedregelen om at virksomheter med fast årlig tilskudd over statsbudsjettet ikke skal innvilges tilskudd fra Norsk kulturfond, og at råd og utvalg i stedet gis fleksibilitet og tillit til helhetlige skjønnsvurderinger.

UTDANNINGSPOLITIKK OG KUNSTPOLITIKKENS KVALITETSMÅL

For å sikre kvalitetsmålet i kunstepolitikken og en fornuftig samlet ressursbruk, bør det etter vårt syn gjøres en gjennomgang av utdanningspolitiske virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelse i utlandet. En slik gjennomgang bør være basert på systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene.

YTRINGSMANGFOLD OG TILGJENGELIGHET

Vi ber om at institusjonenes handlingsrom for å utvikle langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold ut ifra egenart og demografiske omgivelser styrkes, og at forventninger og krav om økt egeninntjening og brukerbetaling ikke blir en hindring for å nå et mer sammensatt publikum.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene har et viktig ansvar for å fremme mangfold både som arbeidsgivere og som viktige meningsdannende arenaer for samtale og kritisk refleksjon. Samtidig minner vi om at langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold må begynne i skolen, som en unik fellesarena hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

DE ESTETISKE OG HUMANISTISKE FAGENE I UTDANNINGSLØPET

NTO etterlyser en tydeliggjøring av skolens ansvar for å styrke kunstforståelsen og fortolkningskompetansen i samfunnet. Vi mener dette best kan gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen som på kunst- og kulturdelen i andre fag, samt på kunst som læringsmetode.

Likeså må kunstfagenes plass styrkes i hele utdanningsløpet både for å sikre bredde og mangfold i rekrutteringsgrunnlaget, og for å sikre at utøvere utdannet i Norge kan hevde seg i et globalt arbeidsmarked preget av stor konkurranse og høye kvalitetskrav. Det må etableres et helhetlig offentlig utdanningsløp for å sikre at grunnplanet i rekrutteringen ikke er overlatt til private skoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN – MÅL OG PRINSIPPER

NTO legger til grunn at målet med Den kulturelle skolesekken (DKS) om å medvirke til at elever i skolen får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud opprettholdes i tråd med Stortingets vedtak i behandlingen av barne- og ungdomskulturmeldingen. Vi oppfordrer også til at rollefordelingen mellom kultur og skole videreføres og tydeliggjøres, slik at kultursektoren har ansvaret for kulturinnholdet, mens opplæringssektoren har ansvaret for å legge for- og etterarbeid pedagogisk til rette for elevene.

Videre ber vi om at det stilles nasjonale krav til at armlengdeprinsippet ivaretas i styringsstrukturene for DKS på alle forvaltningsnivåene, i samsvar med en varslet lovfesting av dette prinsippet.

Vi ber også om at det legges bedre til rette for at elevene får oppleve den kunsten som allerede produseres av profesjonelle kunstprodusenter i profesjonelle teater- og konsertsaler, og ikke kun produksjoner tilpasset DKS. Dette kan blant annet gjøres gjennom ordninger som muliggjør direkte samarbeid mellom institusjonene og skolene utenom DKS, f.eks. midler til skolene øremerket teater- og konsertbilletter eller billettfond sammen med nasjonale løsninger som sikrer at transportkostnader ikke går utover tilbudet til elevene.

Dersom DKS skal utvides til barnehagene, slik det er foreslått i barne- og ungdomskulturmeldingen, må det tilføres friske midler slik at dette ikke går på bekostning av tilbudet for skoleelevene.

KULTURTANKENS ROLLE OG MANDAT

NTO anmoder om at Kulturtankens rolle og videre drift evalueres i lys av målet om at mest mulig midler skal kanaliseres direkte til elevenes kunstopplevelser, og at en slik gjennomgang sees i sammenheng med en vurdering av Kulturrådets oppgaver og videre organisering. Vi vil understreke at en fremtidig organisering ikke må skille kunst og kultur for barn og unge fra det øvrige profesjonelle kunstfeltet.

MUSIKK OG SCENEKUNST PÅ SKJERM

Vi ber departementet legge til rette for at institusjonene kan utnytte de mulighetene som ny teknologi representerer i både produksjon og formidling. Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er kostnadskreven, og svekkede økonomiske rammer begrenser dermed institusjonenes muligheter til fullt ut å utnytte potensialet.

Samtidig vil vi understreke at den levende musikken og scenekunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet konsert eller forestilling. Særlig innenfor scenekunsten følger det store kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer med skjermoverføring.

Vi oppfordrer til en begrepsgjennomgang som kan bidra til et nyansert og presist språk som bedre griper institusjonenes kjernevirksomhet, og vil advare mot at «digitalisering» fester seg som et fyndord for nyskaping i politikken og styringsdialogen og særlig tildekker at teatret er en genuint fysisk kunstform.

SCENEKUNSTEN OG SPRÅKET

NTO anmoder om at regjeringens anerkjennelse av teatrets betydning for språkutviklingen i Norge følges opp i scenekunstopolitikken. I et språkpolitisk perspektiv er det særlig viktig å sikre en sterk landsdekkende infrastruktur for lokal produksjon som fotutsetning for at teatret fortsatt kan fremme lokalt talemål og være en drivende kraft for språklig variasjon.

Vi imøteser at særskilte tiltak for å fremme mindretallsspråk treffer de teatrene som har et uttrykt mandat for å fremme henholdsvis nynorsk, samiske språk, kvensk og norsk tegnspråk, og vil særlig understreke at intensjonen med den nye språkloven – som anerkjenner samiske språk som likeverdige med norsk og gir norsk tegnspråk status som nasjonalt språk – må følges opp også i scenekunstopolitikken.

INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO anmoder om en gjennomgang av overordnede ambisjoner, mål, prinsipper og ansvarsdeling mellom departementene i utformingen av en tilretteleggende kulturpolitikk for internasjonal utveksling og samarbeid som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Etter vårt syn bør det overordnede ansvaret legges til Kulturdepartementet, for slik å sikre at det legges til rette for kunstnerisk motivert samarbeid forankret i overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og ytringsmangfold. Kulturpolitikken på dette området må samtidig være godt koordinert med utenriksstasjonenes kulturinnsats som må tilføres ressurser i samsvar med politiske ambisjoner.

At scenekunsten og musikken er en del av en internasjonal infrastruktur er blitt særlig tydelig med Covid-19 som har ført til at disse bransjene internasjonalt er i dyp krise. I gjenåpnings- og beredskapsplaner må den profesjonelle kunsten løftes opp på nivå med mediene i vurderingen av innreisebestemmelser for å muliggjøre internasjonal samhandling. Det handler om viktige bidrag til ytringsmangfold.

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

BYGG FOR KVALITET OG PUBLIKUM

NTO anmoder om at regjeringen innhenter fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO ser frem til en styrking av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten både i den vokale delen av orkesterkonserterepertoaret som innebærer bruk av kor, så vel som i opera- og musikkteaterproduksjoner. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing, sammen med en videre styrking av Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor. Vi vil også understreke utdanningsinstitusjonenes ansvar for å ruste studentene til å møte kravene til et profesjonelt kor eller vokalensemble.

DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OG KUNSTKRITIKKEN

Vi ber om at den offentlige samtalen om kunsten og kritikken styrkes gjennom en koordinert kultur-, medie-, og kunnskapspolitikk. En slik satsing er av vesentlig betydning både for den faglige diskusjonen og refleksjonen rundt kunstens innhold og kvalitet, men også for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen for et bredere publikum.

Samtidig må NRK og de redaksjonelle mediene som mottar offentlig tilskudd begrunnet i Grunnloven § 100 (6) ta sitt samfunnsansvar på alvor.

Sammen med et felles løft gjennom bredt samarbeid, må Kulturrådet gis økonomiske forutsetninger for nødvendige avsetninger til tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk, og det bør vurderes en egen reisestøtteordning for kritikere innenfor musikk og scenekunst.

HETS OG TRAKASSERING AV KUNSTNERE

NTO anmoder at det gjøres en innsats for å forebygge og skape større bevissthet om hets og trakassering av kunstnere i den offentlige debatten. De redaksjonelle medienes ansvar og håndtering av dette sakskomplekset, og hvordan de former kunstforståelsen, bør etter vårt syn undersøkes særskilt, sammen med det ansvaret som folkevalgte politikere og alle deler av forvaltningen har for kvalitetssikring av fakta og etterrettelighet.

Vi ber også om at det fremskaffes bevissthet og kunnskap om konsekvensene av hets og trakassering for den enkelte kunstneren som blir rammet, men også om hvordan dette på lengre sikt påvirker den offentlige samtalen om kunsten og derigjennom kunstens frihet og posisjon i samfunnet.

Vi legger til grunn at dette er noe Ytringsfrihetskommisjonen vil vie oppmerksomhet når de skal vurdere tiltak for å sikre og fremme kunstnerisk ytringsfrihet. I tillegg bør fremtidige strategier mot hatefulle ytringer etter vårt syn omfatte kunsten som prioritert område.

UTSATTE HUMANIORAFAG

NTO anmoder om at etableringen av ordninger som skal sikre fremtiden for nødvendige humaniorafag, er basert på definisjoner og analyser som anerkjenner at humanistisk kompetanse faktisk er utsatt. De humanistiske fagene er kritiske dannelsesfag som kvalifiserer bredt og grunnleggende. For musikk- og scenekunstbransjen er dette helt essensielle fag både for kunstnerisk utvikling og for fortolkning og refleksjon på mottakersiden, men også som rekrutteringsarenaer til bransjen. Det er et prekært behov for å finne frem til strukturer og ordninger som sikrer produksjon og formidling av kunnskap som ikke så lett kan telles og måles, og som dermed ikke gir uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringen i høyere utdanning og forskning.

KUNNSKAPSBASERT POLITIKK OG ORDSKIFTE

NTO ber om at kulturmeldingens presisering av at politikutformingen, forvaltningen og det offentlige ordskiftet må være basert på solid kunnskap følges opp med en forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer. Vi vil særlig understreke behovet for å fremme den erfaringsbaserte bransjeinnsikten, så vel som den

tverrfaglige kulturforskningen slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser.

PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan styrke det samlede finansieringsgrunnlaget for kultursektoren, og vi oppfordrer til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler for å fremme privat finansiering. Det er viktig at politikkkutformingene er basert på kunnskap om vilkårene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler, og at nye ordninger som gaveforsterkningen fortløpende evalueres.

KLIMA OG BÆREKRAFT I NORSK MUSIKK OG SCENEKUNST

NTO ber om at myndighetene legger til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak og prioriterer å tilby overordnede nasjonale verktøy. I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det er likefullt behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder.

KUNSTENS POSISJON OG POLITISKE PRIORITERINGER

NTO anmoder om at kultursektoren prioriteres høyere i tråd med de uttalte prinsippene i kulturmeldingen og den verdien som kunsten og kulturen her tilskrives. En ambisiøs og tilretteleggende kulturpolitikk må sikre sterke strukturer rundt musikk- og scenekunstinstitusjonene og et solid fundament for sektoren tilsvarende andre samfunnsområder, hvor den grunnleggende verdien ikke hele tiden er til diskusjon.

Kulturmeldingens anerkjennelse av statens forpliktelse til å sikre sterke og uavhengige kunstinstitusjoner som bærebjelker i ytringsfrihetens infrastruktur, må omsettes i politiske prioriteringer, finansieringsmodeller og en organisering av politikk og forvaltning som sikrer institusjonene både forutsigbare økonomiske rammevilkår og faglig selvstendighet.

Kunstinstitusjonene defineres i kulturmeldingen som en viktig del av ytringsfrihetens infrastruktur som staten er forpliktet til å sikre og legge til rette for i henhold til Grunnloven § 100. Med dette anerkjennes de kunstneriske virksomhetene som verdifulle demokratiske fellesarenaer for dannelse, kritisk refleksjon og meningsbrytning, og som unike kilder til innsikt som vi noen ganger ikke kan få annet enn gjennom kunsten.

Kulturmeldingen befester også kunstens frihet og institusjonenes uavhengighet fra politiske myndigheter. Prinsippet om en armlengdes avstand foreslås lovfestet, og kvalitet er formulert fremst blant de nasjonale målene for kulturpolitikken.

Basert på en slik anerkjennelse skulle alt tilsa at staten styrker og ikke svekker sitt ansvar for å sikre de institusjonelle vilkårene for et velfungerende offentlig ytringsrom.

Det vi er vitne til i norsk kulturpolitikk nå peker i motsatt retning. Pandemien har avslørt hvor lavt kunsten og kulturen er prioritert med uforholdsmessig inngripende smittevernrestriksjoner og det gjentakende mantraet om at denne sektoren ble stengt først og er den siste som får vende tilbake til normal aktivitet.

De profesjonelle musikk- og scenekunstinstitusjonene svekkes skrittvis med årlige kutt i rammetilskuddet akkumulert over syv år. Innenfor stadig strammere rammer innsnevres samtidig det kunstneriske handlingsrommet i et krysspress mellom stadig flere krav og forventninger, sammen med sterkere politisk detaljstyring gjennom en underkommunisert omfordeling fra rammetilskudd til prosjektfinansiering.

Samtidig skaper omorganiseringer i forvaltningen med voksende direktoratmakt knyttet til Kulturrådet og Kulturtanken stor usikkerhet med tilslørte prosesser uten utredning, fravær av dialog med berørte aktører og med mangelfull forankring i Stortinget.

I tillegg er armlengdeprinsippet kraftig relativisert gjennom en barne- og ungdomskulturmelding som stiller forventninger som griper direkte inn i institusjonenes produksjons- og formidlingsmetoder og hvem institusjonene skal samarbeide med.

Denne økonomisk defensive politikken kombinert med en styringsiver som kommer i konflikt med armlengdeprinsippet føres i en situasjon hvor kunstnere utsettes for hets og trakassering i sosiale medier, og vi hvor vi erfarer at redaksjonelle medier, dog med hederlige unntak, bygger opp under polarisering og populistisk kunstfiendtlighet gjennom tendensiøs og forvrengende kulturjournalistikk.

Det vi trenger i denne sårbare situasjonen er ikke kutt og omorganiseringer, men derimot en kulturpolitikk som verdsetter og bygger opp under kunstens posisjon i samfunnet og fremmer den kunstneriske friheten sammen med kunstforståelsen og fortolkningskompetansen i samfunnet.

Denne innstasen må begynne i skolen gjennom en styrking av de estetiske og humanistiske fagene gjennom hele utdanningsløpet og ved å gi den profesjonelle kunsten større plass. Samtidig må vilkårene for kunstkritikken og den grundige og seriøse kulturjournalistikken styrkes.

Musikk- og scenekunstinstitusjonenes økonomi må gjenoppbygges, og politikk og forvaltning må organiseres på en måte som sikrer både institusjonenes faglige uavhengighet og at midler til personlige kunstnerskap fordeles etter kunstfaglig skjønn på en armlengdes avstand fra politikken.

Sammen med en bedre koordinert kultur- og kunnskapspolitikk, må flere departement gjøres ansvarlige i stedet for at satsinger med eksterne mål belastes kulturbudsjettet. Utformingen av kulturpolitikken må ta utgangspunkt i overordnede mål om kvalitet, ytringsmangfold og tilgjengelighet og ivareta det som ikke kan gjøres til delansvar i noe annet departementet slik som å sikre forutsigbare rammer for den grunnleggende, langsiktige kunstneriske utviklingen.

KORONAPANDEMIEN – USIKRE LANGTIDSVIRKNINGER

NTO ber om at regjeringen anerkjenner musikk- og scenekunstinstitusjonenes rolle i gjenoppbyggingen av kultursektoren som uunnværlige ytringsarenaer i et velfungerende demokrati, vitaliserende kompetansemiljø for store deler av kulturlivet, og som de viktigste arbeidsgiverne for fast ansatte kunstnere så vel som hardt rammede frilansere.

En sterk beredskapsøkonomi må ta høyde for uoverskuelige konsekvenser av brudd i fysisk publikumskontakt og krevende produksjonsvilkår over lang tid. Det gjelder både kunstneriske konsekvenser, relasjonen til publikum og egeninntektspotensialet, men også fortsatt usikkerhet knyttet til mulige smittevernrestriksjoner høsten 2021 og i 2022.

Vi ber om at departementet også tar høyde for store utfordringer og usikkerhet knyttet til publikumsinntekter høsten 2021, uavhengig av mulige restriksjoner. Med kort forsalgperiode og endringer i publikums adferd, erfarer mange en markant nedgang i billettsalget med tilsvarende store og usikre utslag for egeninntektspotensialet og den økonomiske situasjonen.

Vi oppfordrer til at både beredskapsplaner og tiltak i en videre gjenåpningsfase er basert på den kunnskapen som er opparbeidet gjennom pandemien slik at de er smittevernfaglig begrunnet og forholdsmessige. De profesjonelle musikk- og scenekunstinstitusjonene, som trygge møteplasser, må komme høyere opp på de politiske prioriteringslistene, og det bør vurderes hvordan ytringsfriheten og forsamlingsfriheten som er nedfelt i menneskerettigheter og Grunnloven tolkes og balanseres i forhold til inngripende smitteverntiltak.

Vi vil særlig understreke betydningen av at det må finnes frem til løsninger på eventuelt vedvarende innreiserestriksjoner som sikrer at institusjonene kan planlegge for internasjonal samhandling.

Kultursektoren er blant de sektorene som er blitt hardest rammet av inngripende smitteverntiltak og som er blitt lavt prioritert i myndighetenes gjenåpningsplaner.

Disse politiske prioriteringene har ført til lange perioder hvor musikk- og scenekunstinstitusjonene enten har vært stengt for publikum eller har måttet forholde seg til svært begrensende publikumsantall. I tillegg kommer reise- og karantenebestemmelser som rammer en internasjonal bransje hardt sammen med generelt krevende produksjonsvilkår.

UOVERSKUELIGE KUNSTNERISKE KONSEKVENSER

Musikk- og scenekunstinstitusjonenes omstillingsevne under koronapandemien for å opprettholde kvaliteten i produksjonen og finne nye veier for å møte publikum er uomtvistelig.

Når vilkårene for kunstnerisk utvikling er fratatt disse virksomhetene over så lang tid vil krisen like fullt få uoverskuelige kunstneriske konsekvenser når selve meningen med kunstformene ligger i publikumskontakten. Det er i denne dialogen kunstnerskapene utvikles og kvaliteten holdes ved like.

Det er definitivt ikke fravær av publikumsmøter og korte og usikre planleggingshorisonter som bidrar til kunstnerisk risiko, nyskaping og kvalitet.

USIKRE PUBLIKUMSINNTEKTER

Samtidig er det stor usikkerhet knyttet til den fremtidige publikumsoppslutningen og institusjonenes publikumsinntekter. Vi viser til den tredje og siste rapporten i publikumsundersøkelsen [Covid-19 Monitor](#) i regi av Norsk publikumsutvikling, i samarbeid med NTO og Norsk kulturråd.

Undersøkelsen viser at det norske kulturpublikummet er mer avventende til å vende tilbake til kulturarenaene nå enn de var ved forrige måling i september, og at færre er komfortable med å oppsøke kulturarenaer nå enn i starten av krisen. Syv av ti er ikke klare for å delta så snart myndighetene sier at det er trygt. Samtidig ser vi at de i økende grad ser frem til å bruke tid og penger på kulturarrangementer når det igjen er helt trygt å vende tilbake.

BEREDSKAPSØKONOMI

Flere av institusjonene har store inntektstap som følge av pålegg og råd fra helsemyndighetene. I tillegg kommer merkostnader blant annet knyttet til krevende omstilling, endrede produksjonsplaner, alternativ drift og smitteverntiltak.

De kompensierende økonomiske tiltakene for musikk- og scenekunstinstitusjonene som har kommet i løpet av krisen har derfor vært kjærkomne og bidratt til å styrke institusjonenes kunstneriske handlingsrom og tilbudet til publikum i en krevende tid.

For mange av institusjonene har midlene vært helt nødvendige for å opprettholde aktivitet og sysselsetting av fast ansatte så vel som frilansere i en gjenåpningsfase, og for å ruste institusjonene til å møte publikum med et fullverdig tilbud av høy kvalitet etter hvert som restriksjonene oppheves.

Vi leser tiltakene som en tydelig anerkjennelse av institusjonenes sentrale rolle som lokomotiver i en gradvis gjenåpning av kulturlivet, men også som anerkjennelse av det svært krevende arbeidet som musikk- og scenekunstinstitusjonene har lagt ned i omstilling og endring av planer for å opprettholde et publikumstilbud til tross for stadige restriksjoner og betydelig usikkerhet.

Tiltakene har imidlertid ikke tatt høyde for at musikk- og scenekunstinstitusjonene er forskjelligartede med ulike økonomiske strukturer og sykluser. Balansen mellom innsparinger, inntektstap og merutgifter slår dermed ulikt ut i de forskjellige virksomhetene. Det betyr at de rent økonomisk rammes svært ulikt av krisen, og at økonomiske konsekvenser kan treffe institusjoner til ulik tid.

NTO har derfor ved flere anledninger bedt om individuelle vurderinger av institusjonenes behov for slik å sikre størst mulig treffsikkerhet. Likevel har departementet fordelt midlene basert på institusjonenes historiske regnskapstall som altså ikke fanger opp den aktuelle situasjonen eller hver enkelt institusjons reelle behov.

Det er fortsatt usikkerhet om pandemiens utvikling og om det fortsatt vil finnes inngripende smitteverntiltak høsten 2021 og i 2022. Det vi imidlertid vet er at økonomiske forhåndsgarantier er helt nødvendig for den kunstneriske planleggingen og for ansvarlig økonomistyring og god ressursutnyttelse, samt at mulige restriksjoner vil slå økonomisk ulikt ut for de forskjellige institusjonene.

Vi minner om at fraværet av økonomisk forutsigbarhet ved starten av pandemien i mars 2020, sammen med brått bortfall av arbeidsoppgaver som følge av nedstengning og smittevern hensyn, førte til at noen institusjoner så seg nødt til helt eller delvis å permittere deler av personalet. Gitt den innsikten institusjonene hadde på det tidspunktet, var dette nødvendige beslutninger for å sikre ansvarlig drift og at kunstnerne skulle ha arbeidsplasser å komme tilbake til.

Dette var tunge beslutninger som måtte tas til tross for at permitteringer ikke på noen måte var ønskelig. Tvert imot har NTO og institusjonene hele tiden understreket at permitteringer ikke er et bærekraftig innsparingstiltak over tid.

Signalet fra Kulturdepartementet på det tidspunktet var imidlertid at institusjonene måtte vurdere hvilke tiltak som burde iverksettes i lys av den aktuelle situasjonen, herunder om det fantes grunnlag for alternativ drift. Det ble ikke gitt noen signaler om kompenserende tiltak. I stedet ble det skapt ytterligere usikkerhet om de økonomiske rammene med beskjed om at det kunne bli aktuelt å avregne eventuelle ubrukte midler mot senere tilskuddsutbetalinger.

Det var altså disse signalene institusjonene måtte legge til grunn for sine beslutninger og for planleggingen fremover. Da institusjonene 29. mai 2020 likevel fikk bevilget kompenserende midler, ble permitteringerne stegvis tilbakekalt og ytterligere permitteringer utover høsten ble unngått.

Det betyr at med en annen politikk, som på et tidligere tidspunkt hadde gitt institusjonene økonomiske garantier, ville permitteringer vært unngått og ressursene kunne vært utnyttet bedre både i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv og til beste for både ansatte og publikum.

Vi legger til grunn at disse erfaringene og den kunnskapen som er opparbeidet i løpet av pandemien vil legges til grunn både for innretningen av kompenserende tiltak fremover og for prinsipper i fremtidige beredskapsplaner.

REVISJON AV KULTURLOVEN

NTO ser frem til en revidert kulturlov som med en tydelig forankring i Grunnlovens § 100 (6) kan bidra til å styrke strukturene rundt den frie, profesjonelle kunsten gjennom en lovfesting av armlengdeprinsippet, sammen med en tydeliggjøring av det ansvaret offentlige myndigheter har for å sikre de profesjonelle kunstinstitusjonene forutsigbare rammevilkår som kjernen i ytringsfrihetens infrastruktur på kunstområdet.

Vi oppfordrer til at lovarbeidet ledsages av en ekstern kartlegging av hvordan armlengdeprinsippet tolkes og anvendes, med mål om å komme frem til en større grad av felles forståelse av hva dette grunnleggende prinsippet betyr i norsk kulturpolitikk.

NTO har tidligere tatt til orde for at det må settes av tilstrekkelig tid og ressurser for et grundig lovarbeid som munnar ut i en forbedret kulturlov. Som et bidrag til et slikt arbeid har NTO utarbeidet innspillet Prinsippet om armlengdes avstand og den profesjonelle kunsten. Innspillet er utformet med bistand fra foreningens juridiske ekspertutvalg.

FORUTSIGBARE RAMMER OG KUNSTNERISK FRIHET

Vi forslår i innspillet at kulturloven styrkes på to punkter med (1) en utvidet formålsbestemmelse som understreker det ansvaret offentlige myndigheter har for å sikre profesjonelle kunstinstitusjoner forutsigbare rammevilkår og (2) en egen bestemmelse som kodifiserer armlengdeprinsippet.

De to foreslåtte bestemmelsene er forankret i infrastrukturkravet i Grunnlovens ytringsfrihetsparagraf 100 (6). Formålet med en slik utvidelse av kulturloven er å styrke strukturene rundt de frie kunstinstitusjonene som representerer kjernen av ytringsfrihetens infrastruktur på kunstområdet, for slik å fremme ytringsfrihetens begrunnelser og derigjennom realisere kunstens samfunnsbyggende potensial.

Vi viser til innspillet vårt for konkrete forslag til lovformuleringer med tilhørende utredning og kommentarer.

UTREDNING AV HVORDAN ARMLENGDEPRINSIPPET FORSTÅS OG PRAKTISERES

I forslaget er det lagt til grunn en forståelse av armlengdeprinsippet som innebærer at myndighetene ikke kan instruere om beslutninger som krever kunst- og kulturfaglig skjønn. Både direkte og indirekte instruksjon, skjevfordeling av midler og etterhåndssensur er utilbørlig inngripen i det kunstneriske innholdet og dermed i strid med armlengdeprinsippet.

Politisk innflytelse som griper inn i kunstens uavhengighet i form av *indirekte instruksjon* kan være detaljert målstyring eller instrumentelle føringer som undergrave kvalitetsmålet og stjeler ressurser slik at handlingsrommet for produksjon og formidling av fri kunst innsnevres.

Etter vårt syn er det en slik forståelse av armlengdeprinsippet – som altså skal demme opp mot både direkte og indirekte politisk instruksjon – som må legges til grunn på alle forvaltningsnivåene og som må følges opp i organiseringen av forvaltningen og utøvelsen av politikken.

Prinsippet må legges til grunn i tilskuddsforvaltning, eierstyring og styreoppnevning, jf. også [NTOs syv hovedpunkter om hvordan armlengdeprinsippet best kan ivaretas i forholdet mellom politiske myndigheter og kunstinstitusjonene](#).

Vår erfaring er at prinsippet om en armlengdes avstand imidlertid forstås ulikt og praktiseres forskjellig blant politikere og byråkrater på de ulike forvaltningsnivåene, i Riksrevisjonen og i fylkeskommunale/kommunale kontrollutvalg, blant aktører i bransjen og i medienes analyserende og kommenterende kulturjournalistikk.

Etter vårt syn bør derfor en lovfesting av armlengdeprinsippet ledsages en ekstern kartlegging av hvordan dette prinsippet tolkes og anvendes blant alle disse aktørene.

Målet bør være å komme frem til en større grad av felles forståelse og større innsikt i og bevissthet om armlengdeprinsippet og verdien av den frie kunsten.

Vi viser til det oppdraget som den svenske regjeringen har gitt Myndigheten för kulturanalys om å utrede [den kulturpolitiske styringens effekter på den kunstneriske friheten](#).

INSTITUSJONSØKONOMIEN MÅ GJENOPPBYGGES

NTO anmoder om full lønns- og priskompensasjon for musikk- og scenekunstinstitusjonene, sammen med en årlig opptrapping, med mål om at de økonomiske rammene raskt kommer på samme nivå som forut for de årlige akkumulerte kuttene de siste syv årene. Dette er en forutsetning for at disse institusjonene skal svare på den grunnleggende samfunnsrollen som de tilskrives gjennom kulturmeldingen, men også for at de skal kunne spille en nødvendig og sentral

rolle når det gjelder å stimulere til aktivitet, sysselsetting og videreutvikling i en gjenoppbygging av en kultursektor som er hardt rammet av pandemien.

En slik restituering av institusjonsøkonomien er nødvendig for å gi institusjonene handlingsrom til å opprettholde aktivitets- og kvalitetsnivået, ta kunstnerisk risiko og iverksette nye satsinger – uten å måtte kompensere for kuttene gjennom en udemokratisk prispolitikk på bekostning av målet om tilgjengelighet.

Siden avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen (ABE-reformen) ble innført i budsjettåret 2015 tilsvarer den akkumulerte effekten av det årlige kuttet på 0,5 pst samlet over 70 millioner for NTOs medlemsvirksomheter i 2021. I tillegg kommer økningen siden 2016 i den lave momssatsen fra 8 til 12 pst. som innebærer betydelige merkostnader knyttet til transport og overnatting særlig for de turnerende virksomhetene.

ABE-reformen ble innført på tampen av en periode hvor flere av institusjonene allerede hadde gjennomgått betydelige innstramminger på grunn av sterkt voksende pensjonskostnader. Mange hadde gjennomført eller var midt i krevende effektiviserings- og omstillingsprosesser, mens andre var og er fortsatt i en oppbyggingsfase som nå er satt på vent eller reversert.

Syv år med underkompensasjon for lønns- og prisvekst rammer dermed direkte kjernevirksomheten og tilbudet til publikum i allerede underadministrerte musikk- og scenekunstinstitusjoner.

UNDERADMINISTRERTE VIRKSOMHETER

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er arbeidsintensive virksomheter hvor økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon. Den største delen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes lønnskostnader, ca. 80 pst., går til den delen av personalet som er helt nødvendig for og direkte involvert i den kunstneriske produksjonen, mens kun ca. 9 pst. går til administrasjon.

Fordeling av kostnader til lønn, honorar og vederlag i NTOs medlemsvirksomheter* 2016

Kunstnerisk produksjon (Kunstnerisk, teaterteknisk, plan/produksjon)	80,1 %
Kommunikasjon	7,2 %
Administrasjon	9,3 %
Drift	3,4 %

*Omfatter kun de produserende virksomhetene som lønner kunstnere direkte

Det sier seg selv at mulighetene for å kutte i så små administrasjoner er svært begrenset, og at rasjonaliseringsgevinsten er marginal sammenlignet med sektorer med store administrative kostnader.

Samtidig har institusjonsevalueringer dokumentert at knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet rundt de kunstneriske prosjektene hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene.

ABE-KUTTET RAMMER KJERNEVIRKSOMHETEN

Institusjonene er forskjellige og svarer på kuttene med ulike innsparings- og inntjeningsiltak, som gjerne ikke gir umiddelbare utslag i publikums- og aktivitetsstatistikk.

På kort sikt kan den tellbare effekten av svekkede rammer til en viss grad kamoufleres gjennom tilpasninger av repertoar og ressursbruk. På lengre sikt får en slik tilpasning betydelige konsekvenser både for kvaliteten og mangfoldet i innholdsproduksjonen og for formidling og tilgjengelighet.

Det spares inn på bruken av frilansere, faste skuespillerstillinger avvikles og musikerstillinger i symfoniorkestre holdes vakante. Levende musikere erstattes hyppigere av innspilt musikk, og det settes opp en større andel monologer eller forestillinger med færre skuespillere enn manus tilsier.

Turnerende virksomheter reduserer antall spillesteder slik at tilbudet i distriktene svekkes, og det må ofte takkes nei til attraktive internasjonale invitasjoner. I noen tilfeller reduseres produksjonsvolumet, mens andre avvikler verdifulle samarbeidprosjekter. Ved de institusjonene der egenproduksjon er i kjernen av virksomheten reduseres ofte samarbeid og programmering som er i randsonen av egenproduksjonen.

Publikum går glipp av nye satsinger som aldri blir realisert, og vilkårene for nyskapende risikoprosjekter snevres inn med de konsekvensene det har for den kunstneriske utviklingen.

Organisasjonsutvikling og faglig utvikling må i mange tilfeller nedprioriteres, og små men særs viktige teaterfag rammes og kan på sikt risikere å forvitne.

Når kapasiteten i produksjons- og formidlingsapparatet for kunsten presses til en yttergrense, blir det også utfordrende for institusjonene å ivareta bredden i samfunnsansvaret. Det blir krevende å videreutvikle formidlingsstrategier og gjøre nødvendige investeringer for å utnytte den digitale teknologien, samt drive relasjonsbygging og annen ressurskrevende utadrettet virksomhet. Dette slår igjen tilbake på mulighetene for å utnytte inntekspotensialet.

Med mindre ressurser å dele svekkes i tillegg rollen som vitaliserende faglige kompetansemiljø for det øvrige kulturlivet.

Resultatet av ABE-reformen er altså ikke mer effektiv drift, men derimot at samfunnet får mindre igjen for de offentlige investeringene fordi institusjonene ikke fullt ut får utnyttet verken det kunstneriske potensialet eller formidlingspotensialet.

EFFEKTIV RESSURSUTNYTTELSE ER GODT DOKUMENTERT

Effektiv ressursutnyttelse er legitime krav til offentlig finansierte virksomheter, og god økonomistyring og ressursutnyttelse er godt dokumentert i de periodiske evalueringene av musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Også i professor Trond Bjørnenaks rapport [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#) vises det til at de seks scenekunstinstitusjonene som var omfattet av Riksrevisjonens utvidede kontroll i perioden 2011-2014 hadde hatt lavere kostnadsøkning enn man kunne forventet, gitt den generelle veksten i lønn og pensjon. Dette tyder ifølge professoren på god økonomikontroll og stram kostnads- og budsjettstyring.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene arbeider kontinuerlig med å finne frem til best mulige systemer for økonomistyring og med å identifisere og utnytte effektiviserings- og inntektsmuligheter. Dette fortløpende effektiviseringsarbeid er drevet av en sterk motivasjon om å få best og mest mulig kunst ut av begrensede ressurser for et størst mulig og mest mulig sammensatt publikum.

Utfordringen er altså å finne frem til tiltak for effektivisering og økte egeninntekter som ikke går på bekostning av, men fremmer egnedefinerte mål forankret de overordnede kulturpolitiske målene om kvalitet, ytringsmangfold og tilgjengelighet.

Det kan være organisering, programmeringsmodeller, oppgradering av digitale plattform for informasjon og salg av billetter, administrativt samarbeid, fellesløsninger, aktivitetsomfang, arenaer, åpningstider eller spilledager, og ikke minst utvikling av avtaleverket.

Dette arbeidet fordrer langsiktige strategier, og ofte investeringskapital og administrasjon som det er utfordrende å finne i institusjoner hvor økonomi og personalressurser i all hovedsak er knyttet til løpende produksjon og avvikling av konserter og forestillinger.

Rasjonaliseringsgevinsten ved samarbeid og fellesløsninger er heller ikke opplagt, men krever et grundig og ressurskrevende analysearbeid.

RESSURSUTNYTTELSE OG AVTALEVERK – ET DELT ANSVAR

Tariffpartene har selv tatt ansvar og gjort en betydelig innsats for å sikre institusjonene mer forutsigbare rammebetingelser med innføringen av innskuddspensjonsordning i 2016. I tillegg er lovverk og tariffavtaler i stor grad med på å legge rammene for musikk- og scenekunstinstitusjonenes ressursutnyttelse.

I samarbeid med Arbeidsgiverforeningen Spekter og virksomhetene arbeides det fortløpende for å forbedre tariffavtalene. Det er behov for et avtaleverk som legger til rette for større fleksibilitet og utnyttelse som er bedre tilpasset dagens og fremtidens produksjons-, samarbeids-, og formidlingsmåter. Behovet for fleksibilitet må selvsagt hele tiden balanseres i forhold til legitime opphavsrettslige krav, men også krav om trygghet og et forsvarlig arbeidsmiljø.

Her hviler det et betydelig ansvar også på arbeidstakerorganisasjonene. En viktig forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er en felles forståelse av hvor viktig det er at begrensede ressurser forvaltes mest mulig effektivt for å sikre at det produseres best og mest mulig kunst for et størst og mest mulig sammensatt publikum.

Vi viser også til Arbeidsgiverforeningen Spekters anmodning om at det vurderes om arbeidsmiljøloven er godt nok tilpasset den fleksibiliteten i tilsettingsformer for kunstnere som man trenger for å nå kunstinstitusjonenes kvalitetsmål.

Større fleksibilitet kan også bidra til å redusere gapet mellom fast ansatte og frilansere ved at flere kunstnere slipper til ved institusjonene. Samtidig kan flere langtidsengasjement gi større og bedre kunstneriske fagmiljø ved teatrene også utenom de største byene, og det kan bidra til større fleksibilitet med tanke på repertoar og turnévirsomhet.

MUSIKK- OG SCENEKUNSTINSTITUSJONENE ER IKKE EN DEL AV STATSFORVALTNINGEN

I tråd med armlengdeprinsippet er musikk- og scenekunstinstitusjonene, med få unntak, organisert som selvstendige stiftelser, aksjeselskap eller interkommunale selskap og ikke som statlige forvaltningsorgan.

Etter vårt syn burde denne organiseringen skjerme disse institusjonene fra en ABE-reform som skal bidra til avbyråkratisering og effektivisering i statsforvaltningen.

Vi mener også det er grunn til å stille spørsmål ved hvordan ABE-reformen som styringsredskap virker i forhold til armlengdeprinsippet som overordnet styringsdoktrine i kultursektoren.

Vår erfaring er at eksterne effektiviseringskrav, løsrevet fra kvalitetsmålet, svekker insentivene til å ta kunstnerisk risiko og innsnevrer det kunstneriske handlingsrommet når virksomheten ikke selv får ta ut effektiviseringsgevinsten.

GOD INSTITUSJONSØKONOMI ER GOD KUNSTNERØKONOMI

Vi ber Kulturdepartementet merke seg at det er en direkte sammenheng mellom institusjonsøkonomien og kunstnerøkonomien.

Innenfor scenekunsten og musikken er de offentlig finansierte institusjonene de viktigste arbeidsgiverne for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere. Arbeidsmarkedet for kunstnerne er dermed i stor grad påvirket av institusjonenes økonomiske rammer.

Den infrastrukturen som institusjonene representerer bidrar til kontinuitet i arbeidsmulighetene i og utenom hovedstadsregionen og de største byene – både som direkte arbeidsgivere, gjennom samarbeid og som viktige vitaliserende faglige kompetansemiljø for det øvrige kulturlivet.

Institusjonenes lønnskostnader til kunstnerne

Faste stillinger og engasjement ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er avgjørende viktige inntektskilder for mange kunstnere – herunder for den voksende andelen frilansere. I 2016 ble det samlet kanalisert om lag 1,07 milliarder kroner til kunstnere i form av lønn, honorar og vederlag fra NTO-virksomhetene, hvorav 44 pst. til frilanskunstnere/kunstnere ansatt på tidsavgrenset engasjement. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader.

NTO-virksomhetenes lønnskostnader* til kunstnere** 2016:

Fast ansatte	598,3 millioner NOK 56 %
Midlertidig ansatte/frilansere	472,2 millioner NOK 44 %
Totalt	1,07 milliarder NOK

* Dette omfatter lønn (inkl. arbeidsgiveravgift og feriepenger), honorar til enkeltkunstnere og kompanier, samt vederlag. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader.

**«Kunstnere» omfatter her en rekke ulike kunstnergrupper – herunder skuespillere, musikere, sangere, dansere, instruktører, koreografer, scenografer, kostymedesignere, lysdesignere, lyddesignere, videodesignere, komponister, dirigenter, dramatikere, forfattere, oversettere og dramaturger.

***Omfatter lønn til kunstnere engasjert for enkeltproduksjoner og på åremål, honorar til enkeltkunstnere og kompanier, samt vederlag.

I personalintensive virksomheter hvor økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon og dermed til å lønne kunstnere og annet kunstfaglig personale, vil en ytterligere svekkelse av institusjonenes rammer gå direkte utover kunstnerøkonomien.

Faste stillinger står allerede vakante eller avvikles, men i særlig grad går svekket økonomi utover mulighetene til å engasjere frilansere som dermed vil rammes merkbart dersom effektiviseringskuttet vedvarer.

Komplekst samvirke og underkommuniserte ressurs- og pengestrømmer

Med mer samarbeid og utveksling beveger kunstnerne seg i større grad mellom institusjoner, frittstående kompanier/ensembler og prosjekter i et differensiert arbeidsmarked. Institusjonsøkonomien spiller slik en avgjørende betydning for produksjons- og formidlingsvilkårene innenfor hele musikk- og scenekunstmrådet.

På musikkområdet er det slik at mange av musikerne i de prosjektorganiserte ensemblene har sin faste inntekt i et symfoniorkester. På denne måten er orkestrenes faste musikerressurser en del av eksistensgrunnet for profesjonelle musikkensembler.

Også innenfor scenekunstmrådet skjer produksjon og formidling i et komplekst samvirke på tvers av tradisjonelle skiller mellom institusjoner og frittstående kunstnere og kompanier.

Det finnes imidlertid lite systematisert kunnskap om denne dynamikken og gjensidige utvekslingen, og i økonomiske analyser er de tilhørende horisontale ressurs- og pengestrømmene ofte lite påaktet.

Dette er ressurs- og pengestrømmer som bare delvis lar seg tallfeste blant annet fordi ressursene for en stor del er knyttet til institusjonenes faste produksjons- og formidlingsapparat. NTO har derfor fått utført en utredning basert på eksempelstudier som illustrerer mangfoldet av samarbeidsformer og tilhørende komplekse ressurs- og pengestrømmer. Studiene inngår i rapporten [Kartlegging av samarbeid, ressurs- og kompetansedeling innenfor musikk- og scenekunstmrådet](#) (Gunnar Thon Lossius/gtl Management i samarbeid med Proba samfunnsanalyse, 2018, etter oppdrag fra NTO).

Vi viser også til en rekke eksempler i teatrenes innspill til den kommende scenekunststrategien, på både produksjons-, turné- og formidlingssamarbeid. I tillegg kommer infrastrukturelt samarbeid gjennom samlokaliseringer og deling av prøvesaler, teknisk utstyr, kontorfasiliteter og produksjonsbistand mm.

Mange fremhever at samarbeid gir kunstnerisk, praktisk og økonomisk rom for prosjekter som ikke ville vært gjennomførbare for aktørene hver for seg, og at det er gjensidig utviklende for begge parter. Prosjekter får tilført supplerende spisskompetanser, åpner dører for nye publikumsgrupper og bidrar ofte til at forestillinger blir formidlet over et større geografisk område.

I mange tilfeller tar for eksempel kompaniet samarbeidsproduksjonen ut på turné etter endt spilleperiode ved institusjonen. På denne måten får forestillingen et lengre liv og når et større publikum i Norge og noen ganger også i utlandet, og det genereres større inntekter til de involverte kunstnerne.

Noen ganger er samarbeid ressursbesparende eller gir et større økonomisk handlingsrom gjennom deling av kostnader mellom flere aktører. Andre ganger kan samarbeid være arbeids- og kostnadskrevende selv om den kunstneriske gevinsten kan være stor.

Skuespiller- og danseralliansen

For å sikre nødvendig fleksibilitet og profesjonalitet er det samtidig viktig at det finnes ordninger som bidrar til trygge rammevilkår og kompetanseutvikling for den voksende andelen frilanskunstnere også mellom ansettelser og oppdrag.

Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) er i så måte viktig for å bidra til bærekraftige kunstneriske karrierer for dansere og skuespillere og imøtekommer samtidig arbeidsgivers behov for fleksible ansettelser og krav til kompetent arbeidskraft. SKUDA har hatt en forsterket betydning under pandemien som har vært krevende for frilansere. Skuespillere og dansere ansatt i SKUDA har kunnet utvikle sin kunstnerkarriere med en viss grad av trygghet, men SKUDA har også vært viktig for kunstnernes kompetanseutvikling og fysiske og mentale helse.

Vi vil samtidig understreke at en slik ordning er helt avhengig av at det eksisterer oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å engasjere kunstnerne. Det betyr at en videre styrking av alliansen må følges opp med en styrking av institusjonenes rammer.

RAMMETILSKUDD FREMFOR PROSJEKTFINANSIERING

NTO anmoder om at det ikke omfordeles midler fra institusjonenes rammetilskudd til politisk prioriterte prosjekter. En slik omfordeling fører til større politisk detaljstyring og innsnevrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom.

Uten at dette er tydelig kommunisert, er en liten del av kuttene i rammebevilgningene til institusjonene de tre siste årene omfordelt til politisk prioriterte tiltak som mangfold og integrering. Bevilgningsøkninger til enkelte virksomheter har likevel vært vesentlig mindre enn de akkumulerte innstrammingene.

Midlene er øremerket enkeltprosjekter og videreføres ikke i rammetilskuddet året etter, men tildeles likevel uten utlysning.

Denne praksisen bærer preg av manglende transparens og forutsigbarhet. Dersom rammetilskuddene i stedet hadde blitt opprettholdt, ville det gitt et større og langt mer forutsigbart handlingsrom for institusjonenes langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold som en integrert del av kjernevirksomheten.

Vi vil understreke at det ikke ligger noen effektiviseringsgevinst i å kutte rammetilskuddet for å prioritere særskilte tiltak. Rammetilskuddsordningen er en effektiv ordning som sikrer at offentlige midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet uten unødvendig byråkrati og mellomledd. Ved at institusjonene selv har frihet til å prioritere ressursene innenfor rammen, legger ordningen samtidig godt til rette for kunstnerisk handlingsrom og langsiktig planlegging.

FASTE FORDELINGSNØKLER OG STYRKET DIALOG

NTO anmoder om at ordningen med faste fordelingsnøkler knyttet til Stortingets budsjettvedtak videreføres for å sikre økonomisk forutsigbarhet for musikk- og scenekunstinstitusjonene med delt finansiering, og derigjennom bidra til målet om et mest mulig likeverdig tilbud i hele landet.

Samtidig må dialogen mellom forvaltningsnivåene repareres, slik at ordningen fungerer etter hensikten. Vi vil understreke at også vertskommunene må være direkte part i den systematiserte dialogen som departementet vil legge til rette for, samt at institusjonene involveres på en god måte.

Videre anmoder vi om at staten må ta sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomiske vilkår for å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen.

Det er også viktig at de institusjonene som mottar hele det offentlige driftstilskuddet enten fra staten, fylkeskommunen/kommunen eller Sametinget involveres i en god og systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene.

RISIKO FOR ØKTE FORSKJELLER

NTO er glad for at Stortinget avviste forslaget i budsjettfremlegget for 2021 om å avvikle ordningen med faste fordelingsnøkler, og med det anerkjenner at denne ordningen sikrer nødvendig økonomisk forutsigbarhet for langtidsplanleggende musikk- og scenekunstinstitusjoner.

Et sentralt argument i kommuneproposisjonen 2021 for ikke å gå videre med forslagene om å overføre mer ansvar til fylkeskommunene var at de ville føre med seg en risiko for økte forskjeller mellom regionene og et svekket kulturtilbud for deler av befolkningen. Dette argumentet er likeså relevant for å opprettholde faste fordelingsnøkler.

STERKT INSITAMENT

Faste fordelingsnøkler er et sterkt insitament til å investere i regionens musikk- og scenekunstinstitusjoner. Når regionen følger opp med sin andel av bevilgningen, fører det med seg en vesentlig statlig investering i regionen. Dette er en investering i kunsten, men med betydelige ringvirkninger i form av arbeidsplasser, skatteinntekter, kjøp av varer og tjenester og andre økonomiske gevinster som statstilskuddet utløser.

Det betyr at ordningen gir engasjerte lokalpolitikere et avgjørende viktig argument for å prioritere musikk- og scenekunstinstitusjonene i en krevende konkurranse med andre viktige og til dels lovpålagte oppgaver innenfor trange økonomiske rammer.

Fylkeskommunene og kommunene står like fullt fritt til både å styrke og redusere det årlige tilskuddet til institusjonene, innenfor rammestyring som prinsipp, slik at ordningen også ivaretar det lokale selvstyret.

STYRKET DIALOG

For at ordningen skal fungere etter intensjonen, må imidlertid dialogen mellom forvaltningsnivåene systematiseres og forbedres.

En slik *dialogbasert praktisering av ordningen* vil gi bedre vilkår både for lokalt selvstyre og for en helhetlig nasjonal kulturpolitikk som sikrer et mest mulig likeverdig kulturtilbud.

Det er altså dialogen mellom forvaltningsnivåene som må repareres, ikke som erstatning for faste fordelingsnøkler, men som en forutsetning for at ordningen skal fungere etter intensjonen og i henhold til gjeldende avtaler.

SAMORDNET TILSKUDDSFORVALTNING

Styrket dialog er også en forutsetning for en samordnet tilskuddsforvaltning som sikrer at institusjonene ikke utsettes for gjensidig motstridende styringssignaler eller at det legges instrumentelle føringer for tilskuddet.

I tråd med infrastrukturkravet må kvalitet og ytringsmangfold være de overordnede målene for det offentlige tilskuddet på alle forvaltningsnivåene. Det må legges til grunn at dette er frie, meningsdannede kunstinstitusjoner, med en samfunnsbetydning langt utover individuelle besøk og geografisk nedslagsfelt, og ikke virkemidler i regional utvikling eller for andre eksterne mål.

FELLES KRITERIER FOR EN GOD STYRINGSDIALOG

Etter vårt syn bør forvaltningsnivåene utvikle felles kriterier, i dialog med institusjonene, for hva som er en god styringsdialog. Disse kriteriene må være forankret i armlengdeprinsippet, og bør omfatte både eierstyring, tilskuddsforvaltning og styreoppnevning..

Det er viktig at en styrket dialog forvaltningsnivåene imellom, og mellom myndighetene og institusjonene, er med på å sikre institusjonenes kunstneriske handlingsrom – og at dialogprosesser, søknadsarbeid og rapportering ikke stjeler ressurser fra kjernevirksomheten.

FYLKESSAMMENSLÅING OG TURNÉOMRÅDER

Med sammenslåing av fylker er det noen teatre som får større turneområder. Dette gjelder for eksempel Turnéteatret i Trøndelag. Vi viser til evalueringen av teatret, Rom for trinn og tale (Proba Samfunnsanalyse 2019), hvor det pekes på et åpenbart misforhold mellom den oppgaven teatret har som turnerende for det nye storfylket, og de rammene teatret har for å lykkes med dette.

Teatret har per i dag 21 faste spillesteder fordelt over hele Trøndelag. Til sammenlikning hadde teatret tilsvarende antall spillesteder i tidligere Nord-Trøndelag. Dette betyr at flere kommuner har mistet sitt teatertilbud som følge av fylkessammenslåingen. Et annet eksempel er Teater Vestland som etter regionreformen satser som turnéteater for hele Vestland fylke.

Med det målet for øye å sikre innbyggerne på små og store steder et mest mulig likeverdig tilbud, ber vi om at Kulturdepartementet går i en nærmere dialog rundt konsekvensene av fylkessammenslåingen med de teatrene som har utvidet turnéområdet.

STYREOPPNEVNING

NTO anmoder om at en mer systematisert dialog omfatter offentlige myndigheters oppnevning av styremedlemmer, og at staten tar del i dette viktige arbeidet også ved de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt. Vi vil særlig understreke at profesjonelle, transparente og etterprøvbare prosedyrer for styreoppnevning må sikre at styrene fungerer på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter, og at mangfold og representasjon er godt ivaretatt i styresammensetningen.

Slike prosedyrer for styreoppnevning kan ivaretas ved at det nedsettes valgkomiteer fremfor at myndighetene oppnevner styremedlemmer direkte. Det er viktig at valgkomiteene arbeider ut ifra institusjonenes behov for kompetente og velfungerende styrer med god rolleforståelse, og sikrer at mangfold og representasjon er godt ivaretatt.

Etter vårt syn er det et særlig viktig prinsipp at styremedlemmer som oppnevnes er uavhengige, og at verken bevilgende myndigheter eller eiere er direkte representert i styrene. Vi erfarer likevel at dette prinsippet ikke alltid overholdes på fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

I 2010 ble statens ansvar for styreoppnevning for «region- og landsdelsinstitusjonene» overført til fylkeskommunene. Vår erfaring er at de fylkeskommunale valgprosessene i mange tilfeller er lite etterprøvbare og transparente.

Vi viser til at oppnevning av eksterne styremedlemmer ved de statlige høyskolene fra 2016 er tilbakeført fra fylkeskommunen til Kunnskapsdepartementet. Begrunnelsen for reverseringen var at fylkeskommunal oppnevning viste seg å ikke fungere tilfredsstillende og etter hensikten. Blant annet erfarte Kunnskapsdepartementet tilfeller der eksterne styremedlemmer, som var oppnevnt av fylkeskommunene, kom med politiske føringer fra fylkeskommunen som hadde oppnevnt dem.

NTO etterlyser en tilsvarende vurdering av at statens ansvar for oppnevning av styreleder og styremedlemmer ved «region- og landsdelsinstitusjonene» er overført til fylkeskommunene.

KULTURRÅDETS ROLLE OG INSTITUSJONENE

NTO ber om at Kulturrådets rolle og oppgaver vurderes med sikte på en organisering av politikk og forvaltning som sikrer både armlengdeprinsippet og forutsigbare økonomiske rammer for selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjoner, sammen med uavhengig kunnskapsproduksjon.

Samlet peker Kulturrådets egne ambisjoner og tilføring av nye oppgaver i direktoratlinjen i retning av en markant utvidelse av Kulturrådets mandat og rolle med tilhørende konsentrasjon av makt og innflytelse. Etter vårt syn er dette betydelige organisatoriske endringer som krever forutgående transparente utrednings- og høringsprosesser, og at Stortinget involveres i beslutningene.

I statsbudsjettet for 2021 ble tilskuddsforvaltningen av musikk- og scenekunstinstitusjoner på tidligere kap. 323 post 78 overført til kap. 320 post 74 og 75 under Kulturrådets administrative forvaltning.

I familie- og kulturkomiteens høringsmøte om statsbudsjettet i oktober var kritikken av overføringene til Kulturrådets direktoratlinje en gjenganger. En repeterende oppfordring til Stortinget var å sette disse prosessene i bero til de to etatenes roller er utredet med åpne høringsrunder, offentlig innsyn og tettere dialog med ulike deler av bransjen.

Høyre og KrF merket seg uroen blant de berørte aktørene, og AP, SV og SP fremmet forslag om at omorganiseringen av Kulturrådet og overføringer av oppgaver må stanses. Komiteen definerer altså omorganiseringen som *politikk* innenfor Stortingets beslutningsmyndighet.

Til tross for komitémerknadene, ble det denne våren informert om at ansvar for forvaltningen av tilskuddet til de fleste institusjonene på kap. 323 post 70 overføres til Kulturrådet inneværende år, mens endringen skal omfatte samtlige institusjoner på denne posten fra 2022.

Informasjonen ble gitt i det årlige budsjetttrunkskrivet med et påfølgende informasjonsmøte hvor institusjonene ble orientert om at ansvar for dialog, søknadsbehandling og vurdering av måloppnåelsen flyttes til Kulturrådet. Ansvarsdelingen fremstår likevel som uklar, ikke minst i mangelen av skriftlighet.

Overføringen ble altså gjennomført uten at Stortinget verken ble informert eller involvert, og også denne gangen uten forutgående dialog verken med de berørte virksomheten eller lokale tilskuddsparter og eiere.

Når denne endringen blir iverksatt selv om Kulturdepartementet 25. november 2020 på [direkte spørsmål](#) om neste steg svarer NTO at det foreligger «ingen konkrete planer om ytterligere overføringer», svekkes tilliten, og uroen for hva som er neste steg forsterkes.

Likeså erfarer vi en urovekkende dobbeltkommunikasjon fra departementet og Kulturrådet. Mens departementet avviser at Kulturrådets mandat er utvidet, understreker Kulturrådet selv at de har styrket og utvidet sitt mandat gjennom økte forvaltnings- og utviklingsoppgaver.

Videre beskriver departementet de siste overføringene som «noe annet» enn overføringene i statsbudsjettet, jf. [Dokument nr. 15:1290 \(2020-2021\)](#), mens Kulturrådet på sin side omtaler overføringene samlet som «[d]elegert tilskuddsforvaltning for kap. 320 post 74, 75, 76 og kap. 323, post 70» (jf. møte 10. mars d.å). Hensikten blir av Kulturrådet beskrevet som den samme for de ulike kapitlene og postene, likeså vurderingsmetode og kriterier, samt leveranse til Kulturdepartementet opp mot stortingsprosessen.

Den eneste forskjellen vi klarer å lese oss til er at det fortsatt er departementet som sender ut tilskuddsbrev og foretar tilskuddsutbetalinger for institusjonene på post 70, mens også dette er delegert til Kulturrådet for kap. 320 post 74/75.

DIREKTORATMAKT OG BYRÅKRATISKE MELLOMLEDD

Overføringene av ansvar for tilskuddsforvaltningen føyer seg inn i en skrittvis og lite gjennomsliktig utvidelse av Kulturrådets rolle og oppgaver rettet inn mot musikk- og scenekunstinstitusjonene siden 2018, som fra før omfatter kunnskapsproduksjon og statistikk sammen med utviklings- og koordineringsoppgaver.

Kulturdepartementet begrunner endringene delvis med et ønske om at den statlige tilskuddsforvaltningen på kulturområdet blir mer på linje med tilskuddsforvaltningen i andre fagdepartement, hvor mye er delegert til underliggende etater.

Samtidig vet vi at i universitets- og høyskolesektoren, som det er nærliggende å sammenligne seg med, er det rettet sterk kritikk mot direktoratene som byråkratiske mellomledd som sjelden tilfører merverdi, men derimot svekket institusjonsfrihet, fragmentert og detaljert styring, svekket dialog mellom departement og institusjonene, uklar ansvarsdeling, uheldige dobbeltroller og redusert effektivitet. Etter evalueringer gjøres nå forsøk på forenkling og opprydding.

Vi anmoder om at det på kulturområdet ikke bygges opp tilsvarende direktoratmakt uten at det først er klart hvilke behov som skal løses og det er gjort grundige konsekvensutredninger.

MANGLLENDE INSTITUSJONSKOMPETANSE

Det ansvaret Kulturrådet får for å fremskaffe selve beslutningsgrunnlaget for politikktutforming og fordelingen av midler til musikk- og scenekunstinstitusjonene gir Kulturrådet betydelig innflytelse, og derigjennom et tilsvarende stort ansvar for å sikre kvalitet og etterrettelighet.

Vi minner om at dette er institusjoner som «utgjør et viktig fundament i norsk kunst- og kulturliv» og «representerer en nasjonal infrastruktur for produksjon og formidling av levende musikk og scenekunst» (Prop. 1 S (2020–2021) - regjeringen.no).

Det fremstår for oss som lite seriøst å overføre et så stort og viktig ansvar for søknads- og rapporteringsarbeid og kunnskapsproduksjon, uten at Kulturrådet først har bygget opp nødvendig innsikt i musikk- og scenekunstinstitusjonenes rolle og forskjelligartede og komplekse virksomhet, drift og arbeidsmåter.

Vi savner en forklaring på hvorfor det haster slik å gjennomføre overføringene til Kulturrådet forut for oppbygging av en slik nødvendig kompetanse som allerede finnes i Kulturdepartementet, og når det skaper så stor uro i en kriserammet bransje.

Likeledes savner vi et svar på hvordan denne kompetansen skal bygges opp og hvor ressursene skal hentes fra, uten at det går på bekostning verken av midler direkte til kunstnerisk produksjon og formidling eller Kulturrådets funksjon som sekretariat for uavhengige råd, styrer og utvalg. NTO deler også den utbredte bekymringen for at den fagkompetansensom som er nødvendig for disse sekretariatsfunksjonene parallelt bygges ned.

KULTURRÅDET SOM UTVIKLINGSAKTØR

Slik NTO tidligere har påpekt, omfordeles det fra år til år midler fra rammene for den egeninitierte, frie kunstneriske utviklingen til politisk prioriterte tiltak i form av prosjekttilskudd (jf. omtalen av ABE-kuttet ovenfor). Når Kulturdepartementet viser til Kulturrådets oppgaver og rolle på museumsfeltet som modell for den nye rollen direktoratet nå skal ha overfor musikk- og scenekunstinstitusjonene, bekrefter det vår bekymring for at den pågående omorganiseringen forsterker denne dreiningen.

På museumsområdet beskriver Kulturrådet seg som en strategisk utviklingsaktør som skal sørge for at institusjonene «praktiserer og utvikler seg i tråd med vedtatt politikk på feltet». Et viktig virkemiddel for dette er programbasert utlysning av prosjektmidler.

Kulturrådet har allerede etablert en slik utviklerrolle også i forhold til musikk- og scenekunstinstitusjonene med opprettelsen av utviklingsprogram for institusjoner (2018) og rollen som nasjonal mangfoldskordinator (2019) som innebærer at Kulturrådet skal «mobilisere til målrettet handling i kulturinstitusjonene».

Parallelt med at Kulturrådet får tilført slike strategiske utviklings- og koordineringsoppgaver, får institusjonene altså årlig svekket rammene for egne langsiktige strategier for å nå egendefinerte mål – som selvsagt er forankret i overordnede politiske mål som begrunner det offentlige tilskuddet. På denne

måten forskyves definisjonsmakt og midler fra frie kunstinstitusjoner til et voksende direktorat med en strategisk utviklerrolle.

NTO er grunnleggende kritisk til en slik dreining fra en tilretteleggende politikk, med et tillitsbasert rammetilskudd som gir institusjonene betydelig frihet og ansvar, til en sterkere og mer detaljert politisk styring av institusjonene gjennom utviklingsprogram og oppstyking av rammetilskuddet i prosjektfiansiering.

Med mer detaljert politisk styring, er det en fare for normering og ensretting sammen med en mer instrumentell kulturpolitikk hvor institusjonene brukes som virkemidler for å nå eksterne politiske mål.

Dette er en utvikling i motsatt retning av intensjonen med revisjonen og forenklingen av mål- og resultatstyringen i 2015 som var å «*unngå statlig detaljstyring*» og «*gi størst mulig handlingsrom i oppgaveutførelsen både for tilskuddsmottakere og statlige virksomheter*» (jf. avsnittet om revidert mål- og resultatstyring i [Prop. 1 S KUD \(2014–2015\)](#)).

INSTITUSJONENES FAGLIGE SELVSTENDIGHET

Et av målene med omleggingen er «å styrke fagligheten i tilskuddsforvaltningen». Det er fortsatt uklart for oss hva det betyr, og hvor grensegangene går mellom Kulturrådets faglige vurderinger av musikk- og scenekunstinstitusjonene og institusjonenes uavhengige kunstfaglige vurderinger.

Vesentlige kjennetegn ved institusjonene er at dette er varige/faste virksomheter som eksisterer uavhengig av den eller de kunstnerne som måtte ha etablert virksomheten, og at de har en skiftende kunstnerisk ledelse på åremål. Hver enkelt av institusjonene ivaretar, innenfor sin egendefinerte kunstneriske profil, et bredt spekter av individuelle kunstnerskap og prosjekter som samlet representerer et mangfold av estetiske uttrykk.

Dagens forvaltningsmodell, med tilskudd direkte over statsbudsjettet uten noen overprøvende kunst- og kulturfaglige vurderinger, er en forutsetning for å sikre den spredte beslutningsmyndigheten som denne infrastrukturen av selvstendige, forskjelligartede musikk- og scenekunstinstitusjoner i dag representerer.

Departementet har understreket at statlige midler til kulturformål fortsatt skal forvaltes etter prinsippet om armlengdes avstand, og at tilskuddsmottakerne er faglig uavhengige og vurderes ut fra kriterier for «drift, utviklings-, publikumsstrategier og andre kriterier som går fram av tilskuddsbrevet».

Dersom dette innebærer at Kulturrådet skal intensivere vurderingen av institusjonene ut ifra standardiserte kriterier uavhengig av det overordnede kvalitetsmålet, er det en betydelig risiko for målforskyvning og at oppmerksomheten dreies bort fra selve kjernevirksomheten.

Vi er også informert om at effektiv ressursutnyttelse er blant de hovedpunktene som Kulturrådet skal se på. Slik Kulturdepartementet selv så tydelig har gjort rede for, kan ikke musikk- og scenekunstinstitusjonenes ressursutnyttelse vurderes isolert fra institusjonenes kunstneriske valg:

Styringsprinsippet [armlengdeprinsippet] legger begrensninger på muligheten til å foreta en isolert vurdering av kostnadseffektiviteten i institusjonene, fordi kostnadseffektivitet ikke kan vurderes løst fra de kunstneriske valgene institusjonene gjør. Det er viktig for meg [daværende statsråd Torhild Widvey] å understreke at departementets styringsvilje ikke kan intensiveres på en måte som vil være en fare for å gripe for langt inn i institusjonenes kunstneriske frihet. [...]
Etter mitt syn gir evalueringene utført av et departementsoppnevnt ekspertpanel den nødvendige armlengdes avstand i de komplekse vurderingene av sammenhengene mellom god ressursutnyttelse og kunstnerisk kvalitet. ([Dokument 3:2 \(riksrevisjonen.no\)](#))

Vi savner et svar på hvordan slike komplekse vurderinger av musikk- og scenekunstinstitusjonene skal løses innenfor det oppdraget som Kulturrådet er gitt. Hvordan kan Kulturrådet, gitt armlengdeprinsippet, vurdere musikk- og scenekunstinstitusjonenes ressursutnyttelse når dette er noe som ikke kan vurderes isolert fra kunstnerisk kvalitet?

Vi viser også til professor Trond Bjørnenaks rapport [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#) som forklarer hvorfor det er så komplisert å måle kostnadseffektivitet i musikk- og scenekunstinstitusjonene, og hvorfor kostnadseffektivitet best lar seg analysere i en flerdimensjonal dialog og ikke gjennom nøkkeltall.

NESTE STEG?

I kulturmeldingen tas det videre til orde for å vurdere en omlegging fra dagens ordning med navngitte mottakere på statsbudsjettet til forskriftsfestede tilskuddsordninger for institusjoner med delt finansiering.

På spørsmål fra NTO har departementet svart at det ikke foreligger noen planer om å endre enkelttilskudd til forskriftsfestede tilskuddsordninger, og at «(d)et vil i så fall være en type endring som vil innebære en ordinær utrednings- og høringsprosess.» Dette beroliger oss i liten grad når vi nylig erfarer at departementet svarer oss én ting, men gjør noe annet.

Ifølge kulturmeldingen er hensikten med en slik omlegging til forskriftsfestede tilskuddsordninger å skape større dynamikk i tilskuddsforvaltningen. Intensjonen er altså ikke å sikre institusjonene forutsigbare økonomiske rammer i tråd med intensjonen ved infrastrukturkravet.

NTO er derfor kritisk til en slik omlegging, som ikke bare kan føre til svekket forutsigbarhet, men også virke normerende og ensrettende ved at institusjonene kontinuerlig vurderes opp mot hverandre og konkurrerer om midler ut ifra standardiserte mål og kriterier.

INSTITUSJONSEVALUERINGER

NTO anmoder om at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres. Vi vil understreke at Kulturrådets nye rolle i tilskuddsforvaltningen ikke kan erstatte disse kvalitative evalueringene uten at det kommer i konflikt med armlengdeprinsippet.

Slike evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

I tråd med intensjonen om å styrke dialogen mellom forvaltningsnivåene, bør det etter vårt syn også vurderes om Kulturdepartementet bør involvere vertskommuner og -fylkeskommuner på oppdragssiden.

NTO har ikke fått svar på om de periodiske institusjonsevalueringene skal videreføres. I stedet henviser departementet til at det vil bli informert om dette i den kommende scenekunststrategien som nå er utsatt til høsten.

Et grunnleggende dilemma i vurderingen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes måloppnåelse er at *kvalitet* er det overordnede målet. Dette dilemmaet ble etter vårt syn godt løst gjennom de periodiske institusjonsevalueringene hvor kvalitet og ressursutnyttelse ble vurdert i sammenheng av et eksternt fagfellepanel, basert på en dialogisk metode som inkluderte egenevalueringer.

Armlengdeprinsippet ble dermed godt ivaretatt, og evalueringene fremskaffet kunnskap og informasjon om institusjonenes kvalitative måloppnåelse uti fra hver enkelt virksomhets egenart.

For å sikre etterrettelige evalueringer av så vidt komplekse virksomheter som teatrene og orkestrene, vil vi likevel understreke betydningen av at nødvendig bransjekompetanse og fagfellevurdering står sentralt i evalueringsarbeidet.

Vi oppfordrer videre til at en dialogbasert metode videreføres, og at det legges til grunn et dynamisk syn på hva som er god økonomistyring (jf. [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#), Trond Bjørnenak 2016).

En anerkjennelse av kunsten som fri ytring må ligge til grunn som et ufravikelig prinsipp i styringsdialogen, og vi vil understreke at kunstneriske virksomheter ikke må vurderes eller pålegges rapporteringskrav uten å ta høyde for at disse institusjonenes kjernevirksomhet er å produsere og formidle kunst av høyest mulig kvalitet.

PROGRAMMERINGSØKONOMI- OG KOMPETANSE

Vi oppfordrer til en helhetlig vurdering av hvordan programmeringskompetansen og -økonomien kan styrkes og innrettes for å sikre at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling flere steder i landet. Vi vil særlig understreke kulturhusenes uutnyttede potensial.

Institusjonenes kunstneriske frihet, og det mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter som disse forskjelligartede virksomhetene representerer, må anerkjennes som en nødvendig forutsetning for ytringsmangfoldet og ligge til grunn for en slik vurdering.

Det er viktig at kvalitet er et avgjørende utvelgelseskriterium i arrangørleddet, samt at flere kvalitetsforståelser settes i spill gjennom en direkte styrking av en kunstfaglig kompetent etterspørselsside i form av selvstendige virksomheter som kan produsere og programmere uavhengig av Kulturrådets kunstfaglige vurderinger og beslutninger.

INSTITUSJONSMANGFOLD OG KUNSTNERISK MOTIVERT SAMARBEID

Institusjonene er organisert ulikt med forskjellige driftsformer og arbeidsmåter, og med ulik vektning av egenproduksjon, samproduksjon og programmering av gjestespill. Dette mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter er avgjørende for å sikre ytringsmangfold og sterke stedlige produksjonsmiljøer.

Vi registrerer at noen av innspillene til den varslede scenekunststrategien likevel ikke anerkjenner institusjonenes frihet til selv å organisere virksomheten og ta selvstendige kunstneriske valg på lik linje med andre produsenter, men derimot tar til orde for at det stilles politiske krav om samproduksjon og gjestespill som en forutsetning for det offentlige tilskuddet.

For noen teatre vil føringer om samproduksjon og gjestespill i praksis ha liten betydning for programleggingen.

For andre vil lett det dilemmaet oppstå at kunstnerisk motiverte prosjekter må vike for at antallet samproduksjoner og gjestespill skal opp. Noen kunstnere og prosjekter må nødvendigvis ut for å slippe andre inn. Krav om samproduksjon og gjestespill vil i disse tilfellene gripe inn i selve programleggingen og innsnevrer dermed teatrets kunstneriske handlingsrom.

Foruten å legitimere politisk inngripen i den kunstneriske friheten, undergraver slike krav anerkjennelsen av at teatrene selv prioriterer slikt samarbeid når det er kunstnerisk interessant som del av en helhetlig programlegging innenfor teatrets økonomiske produksjonsrammer.

Scenekunstinstitusjonene må allerede balansere en rekke mål og hensyn som ikke alltid er like lett forenlige. Dette er virksomheter som står i et krevende spenn mellom kunstnerisk utvikling og et bredt formidlingsansvar som demokratiske fellesarenaer i en kontinuerlig streben etter å nå stadig flere og bredere. Et slikt bredt mandat fordrer et størst mulig handlingsrom.

Vi legger til grunn at en politikktutforming basert på kulturmeldingens insistering på armlengdeprinsippet anerkjenner institusjonenes kunstneriske frihet, og at sterkere politiske føringer dermed er uaktuelt som svar på utfordringer som best kan løses gjennom styrket programmeringsøkonomi.

STERKERE OG FLERE PROGRAMMERENDE VIRKSOMHETER

En viktig forutsetning for den musikken og scenekunsten som produseres kan nå flere er at programmerings- og arrangørleddet styrkes.

Det er i den sammenhengen gledelig at de tre programmerende teatrene – Black Box teater, BIT Teatergarasjen og Rosendal Teater – er betimelig styrket de senere årene. Disse teatrene utgjør en viktig del av den nasjonale infrastrukturen på scenekunstmrådet, både som formidlere og co-produsenter av scenekunst med et nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og i kraft av den kompetansen de besitter.

Sammen med Dansens Hus vil en videreutvikling av disse teatrene sette dem i stand til å bidra enda sterkere til formidlingen av de frittstående kunstnerne og kompanienes produksjoner, men også til initiering og finansiering av prosjekter for turnering i inn- og utland gjennom co-produksjon.

Gjennom samarbeid mellom de programmerende teatrene og andre virksomheter som festivaler, kulturhus, regionale kompetansesentre for dans og andre lokale arrangører er disse teatrene ikke minst viktige for å styrke programmeringskompetansen flere steder i landet.

Da handler det ikke om å overføre disse teatrenes kunstfaglige profil til flere aktører, men om å utveksle kompetanse og erfaringsbasert kunnskap om arbeidsmåter og formidling i bredere forstand for slik å bidra til fremveksten av flere programmerende virksomheter med forskjelligartede kunstneriske profiler.

En slik fremvekst kan også lette presset på de eksisterende programmerende teatrene slik at de har større rom til å utvikle seg videre som selvstendige virksomheter i henhold til egne visjoner og mål.

KULTURHUSENES UUTNYTTEDE POTENSIAL

Kulturhusene representerer et betydelig uutnyttet potensial for formidling av profesjonell musikk og scenekunst. Mens det i evalueringen av basisfinansieringen pekes på en positiv utvikling i samarbeidet mellom institusjonene og de frittstående kompaniene, fremkommer det at kulturhusene derimot har en svært begrenset rolle i formidlingen av kompanienes forestillinger (jf [Basis og overbygning. Evaluering av tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper](#))

Dette til tross for at det er investert vesentlig i slike hus de siste 15-20 årene og fasilitetene for teater i henhold til kulturhusenes egenvurdering er gode. Dette er en alvorlig brist i infrastrukturen for profesjonell scenekunst.

Slik det påpekes blant annet i evaluering av arrangørstøtteordningen, er det behov for å styrke programmeringskompetansen ved kulturhusene for å utnytte denne delen av infrastrukturen (jf. [Mer enn penger. Evaluering av Arrangørstøtte scenekunst](#)).

Dette kan gjøres f.eks. gjennom en videreutvikling av samarbeidet med teaterinstitusjonene og kompetansesentre for dans, allerede programmerende kulturhus, gjennom en kobling til Scenekunstbrukets nettverk og gjennom eksisterende ordninger som Kulturrådets formidlings-, arrangør- og gjestestøtteordninger.

STYRKING AV INFRASTRUKTUREN FOR DANS

Noen viktige unntak blant kulturhusene er de mer kunstnerisk ambisiøse og programmerende kulturhusene som f.eks. Bærum kulturhus og Sandnes kulturhus/RAS som også er regionale koordinatorene i det nasjonale turnénettverket for dans, Dansenett Norge, sammen med dansearena Nord og DansiT - Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge. Dansens Hus er nasjonal koordinator for nettverket, og i tillegg til de fem overnevnte partnerne deltar en rekke scener og kulturhus over hele landet i samarbeidet.

Et hovedmål for Dansenett Norge er å bidra til å øke tilbudet av dansekunst i hele landet. I tråd med dette målet er det viktig at en god dialog mellom Dansenett Norge og øvrige aktører sikrer at de forestillingene som formidles gjennom turnénettverket ikke erstatter, men supplerer det eksisterende tilbudet.

NTO er glad for at etablerte virksomheter, slik som for eksempel Bærum kulturhus og DansiT, fra 2021 er løftet ut av Kulturfondet og mottar driftstilskudd direkte over statsbudsjettet. Vi leser dette som et viktig steg i retning av å styrke infrastrukturen for dans ved å sikre mer forutsigbare økonomiske rammevilkår for slike varige virksomheter som også kan bidra til å supplere Kulturrådets kunstfaglige beslutninger og derigjennom styrke ytringsmangfoldet.

En forutsetning for en slik desentralisering av Kulturrådets beslutningsmyndighet er imidlertid at driftstilskuddet til disse institusjonene forvaltes direkte av Kulturdepartementet og ikke med Kulturrådet som et vurderende og normerende mellomledd.

SCENEKUNSTBRUKETS DISTRIBUTUERT FORMIDLINGSMODEL

En videreutvikling av Scenekunstbrukets distribuerte formidlingsmodell vil ha stor betydning for styrket produksjon og formidling av scenekunst til et ungt publikum både i og utenfor Den kulturelle skolesekken.

Modellen er et samarbeid mellom Scenekunstbruket, arrangører, scenekunstnere, teaterinstitusjoner og andre aktører. Disse utgjør til sammen et distribuert nettverk som modellen bygger på. Incentivmidlene er en viktig del av kretsløpet, og er et av Scenekunstbrukets viktigste verktøy for å bidra til at flere barn og ungdom får oppleve scenekunst av høy kvalitet. Disse midlene er i praksis en refusjon fra Scenekunstbruket til fylkene/arrangørene som altså får refundert en del av beløpet som fylket har brukt på scenekunst fra Scenekunstbrukets repertoar det siste året. En viktig premisse er at denne refusjonen skal gå til programmering av mer profesjonell scenekunst.

Scenekunstbruket er også i dialog med Norske kulturhus om en pilot som skal koble formidlingsmodellen med kulturhusene. Gjennom en slik videreutvikling av modellen kan nettverket bidra til å styrke kulturhusenes programmeringskompetanse og dialogen mellom kulturhusene og kunstmiljøene. Samtidig kan incentivmidlene bidra til å styrke kulturhusenes programmeringsøkonomi.

MUSIKKBRUKET

NTO anmoder om at Scenekunstbruket får tilført nødvendige midler til å opprette Musikkbruket for å styrke produksjon og formidling av profesjonell musikk til et ungt publikum, i tråd med Stortingets merknader til innværende års statsbudsjett og med bred støtte i bransjen.

Musikkbruket svarer på reelle behov i bransjen, og initiativet er godt forankret og har bred støtte blant arrangører og kunstnere, men også blant fylkeskommunene som forvalter DKS lokalt og som alle inngår i

Scenekunstbrukets medlemsnettverk. Av alle disse samarbeidende aktørene blir Scenekunstbruket ansett som en viktig og nødvendig ressurs for å sikre kvalitet og mangfold i scenekunsttilbudet innenfor DKS – gjennom faglige nettverk, kvalitetsvurdering, arrangørstøtte og produksjonsmidler.

Det er bemerkelsesverdig at regjeringen i barne- og ungdomskulturmeldingen verken lytter til bransjen eller følger opp Stortingets merknader til statsbudsjettet, men i stedet avviser en etablering av Musikkbruket.

Det er viktig å klargjøre at Musikkbruket ikke er en «ny nasjonal struktur» slik det fremstilles i barne- og ungdomskulturmeldingen, men en utvidelse av Scenekunstbrukets oppgaver og organisasjon. Musikkbruket bygger dermed på verdifull erfaringsbasert kunnskap og en allerede velfungerende ordning.

Gjennom en slik allerede vel etablert struktur blir armlengdeprinsippet ivaretatt og beslutningsmyndigheten spres ved at både Kulturrådets kvalitetsforståelser og fylkeskommunenes innflytelse over innholdet i DKS suppleres av en uavhengig og kompetent aktør.

På samme måte som Scenekunstbruket, vil Musikkbruket styrke tilbudet til barn og unge også utenom DKS gjennom samarbeid med kulturhus og andre arenaer i hele landet.

KULTURFONDET – STYRKET AUTONOMI OG ØKONOMI

NTO anmoder om en styrking av Norsk kulturfond som kan gi rådet et større økonomisk handlingsrom, og dermed legge til rette for romsligere tildelinger til prosjekter slik at vilkårene får kvalitetsmålet styrkes og tariffen kan følges.

Vi vil understreke betydningen av Kulturfondets selvstendighet, og at midler til personlige kunstnerskap må forvaltes ut ifra kunstfaglige vurderinger på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter.

Videre støtter vi rådets forslag om å oppheve hovedregelen om at virksomheter med fast årlig tilskudd over statsbudsjettet ikke skal innvilges tilskudd fra Norsk kulturfond, og at råd og utvalg i stedet gis fleksibilitet og tillit til helhetlige skjønnsvurderinger.

KUTT OG SVEKKET ARMLENGDE

I Stortingets budsjettbehandling for 2021 ble Kulturfondet kuttet med 10 mill. kroner. Samtidig ble tilskuddet til flere virksomheter enn det rådet selv hadde foreslått flyttet ut av fondet og over i Kulturrådets direktoratlinje.

Dette gir oss grunn til bekymring for en svekkelse av Kulturfondet og prinsippet om en armlengdes avstand som var selve begrunnelsen for opprettelsen av Norsk kulturfond i 1965.

Regjeringens forslag om å flytte tilskuddet til personlige kunstnerskap som Jo Strømgren Kompani og Verdensteatret over på statsbudsjettet er i strid med armlengdeprinsippet. Dette er et uakseptabelt og kortsiktig grep som på ingen måte representerer et steg i retning av en langsiktig løsning for slike kompanier.

Det er underlig at en regjering som i kulturmeldingen så tydelig understreker betydningen av kunstens frihet legger frem et forslag som er i strid med det grunnleggende kulturpolitiske prinsippet om at offentlige myndigheter ikke skal instrueres om beslutninger som krever kunst- og kulturfaglig skjønn.

ROMSLIGE TILDELINGER

Sammen med en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst, er vi enige med Enger-utvalget i at det er viktig å spisse kvalitetskriteriene i forvaltningen av kulturfondsmidler, jf. *Kulturutredningen 2014*. Fremfor at fremtidige økninger brukes til å innvilge stadig flere søknader, bør fondsmidlene konsentreres om færre søkere.

På denne måten vil det kunne gis romsligere tildelingen og bedre vilkår for de prosjektene som tilfredsstillt kvalitetskravene, samtidig som gjennomtrekket og gjengangere av søkere som ikke har forutsetninger for en kunstnerkarriere blir redusert. Prosjekter bør også utrustes med budsjetter som sikrer de involverte rimelig gode arbeidsvilkår og en lønn på nivå med tariffen.

OPPHEVELSE AV HOVEDREGELN

NTO støtter forslaget i Kulturfondets budsjettøknad til Kulturdepartementet om å oppheve hovedregelen om at virksomheter med fast årlig tilskudd over statsbudsjettet ikke innvilges tilskudd fra Norsk kulturfond, men at unntak kan vurderes, bl.a. for å fremme institusjonenes samarbeid med det frie feltet.

En av begrunnelse for rådets forslag om en slik opphevelse er at overføringen av virksomheter til nye post 74 og 75 fører til at mange av tilskuddsmottakerne som omfattes av hovedregelen har relativt lav grunnfinansiering. I tillegg vil andre spørsmål som krever skjønnsmessige vurderinger for mulige unntak fra hovedregelen øke vesentlig i omfang.

NTO er på denne bakgrunnen enig i at ar rådet gis fleksibilitet og tillit til at vurderinger om tilleggsbevilgninger/prosjekttilskudd inngår som en del av den samlede skjønnsvurderingen råd og fagutvalg er satt til å gjøre, og ikke knyttes til et unntak fra en regel.

UTDANNINGSPOLITIKK OG KUNSTPOLITIKKENS KVALITETSMÅL

For å sikre kvalitetsmålet i kunstpolitikken og en fornuftig samlet ressursbruk, bør det gjøres en gjennomgang av utdanningspolitiske virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelse i utlandet. En slik gjennomgang bør være basert på systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene.

FLERE PROFESJONALITETS- OG KVALITETSFORSTÅELSER

Det norske scenekunstlandskapet er i dag preget av en gledelig vekst, herunder voksende rekruttering særlig til skuespilleryrket. Den sterke veksten i antall kunstnere skyldes i hovedsak at det i løpet av kort tid er opprettet flere offentlige og private, akkrediterte utdanninger som imøtekommer etterspørselen fra studentene, kombinert med en tilrettelegging for at flere studenter skal kunne velge utdanningstilbud i utlandet med lån fra Statens lånekasse.

De siste 15 årene er antallet medlemmer i Norsk skuespillerforbund omtrent doblet og andelen frilansere har økt kraftig, uten at det har vært en tilsvarende vekst i arbeidsmarkedet. I dag teller forbundet rundt 1600 medlemmer, hvorav i overkant 70 pst. er frilansere.

KVALITETSVARIASJONER OG UDEKKEDE BEHOV

Et visst overskudd av arbeidskraft er positivt for utviklingen i bransjen, og med et mer differensiert arbeidsmarked og et bredere uttrykksmangfold er det også behov for flere kompetanser forankret i ulike kvalitets- og profesjonalitetsforståelser. Samtidig fører veksten i tilgjengelige utdanningstilbud – i Norge og utlandet – til en større variasjon i kvaliteten i studietilbudene.

Parallelt med arbeidskraftoverskuddet innenfor noen profesjoner som skuespilleryrket erfarer vi at det finnes udekkede behov innenfor andre scenekunstprofesjoner som for eksempel regi og til dels scenografi. Det gjelder også sceneteknikk, hvor pandemien har synliggjort behovet og skapt bekymring for en kompetanseflukt. Vi ser frem til etablering av en formell utdanning ved Fagskolen i Oslo etter initiativ fra Creo og Virke.

ENTREPRENØRSKAP

I kjølvannet av at stadig flere utdannes til arbeidsledighet eller forsøker å etablere egne virksomheter som et resultat av arbeidskraftoverskuddet, har entreprenørskap kommet inn i kunstpolitikken som et fyndord.

Vi er enige i det i mange tilfeller kan det være nyttig for kunstnere og kunststudenter å få bedre innsikt i hvordan man oppretter og driver egen virksomhet. Det er selvsagt også positivt at det i deler av kunstfeltet er mulig å drive selv bærende forretningsdrift, og vi er enige i at det bør utvikles næringspolitiske virkemidler som bidra til å utløse potensialet for økonomisk vekst i disse delene av kunstfeltet.

Likevel stiller vi oss spørrende til i hvilken grad styrket entreprenørskapskompetanse kan bidra til å løse de problemene som følger av arbeidskraftoverskuddet. Etter vårt syn kan overføringen av dette begrepet til kunstbransjer som ikke har forretningsvirksomhet eller økonomisk vekst som mål snarere sees som et symptom på arbeidskraftoverskuddet enn som en løsning på ressursknappheten.

Dette er spørsmål som også bør tas med i betraktningen når kunstpolitiske midler i økende grad kanaliseres til tilskuddsordninger med mer næringspolitiske mål om styrket inntjening samtidig med at den allerede eksisterende infrastrukturen svekkes. Vi viser for eksempel til overføringer fra kulturbudsjettet til Næringsdepartementets underliggende organ Innovasjon Norge, etableringen av Kreativt Norge og andre næringsrettede tilskuddsordninger i Kulturrådet.

PRESS PÅ TILSKUDDSORDNINGENE OG INSTITUSJONENE

Et tiltakende arbeidskraftoverskudd fører til at stadig flere utdannes til et kunstneryrke og dermed identifiserer seg som kunstner, selv om de ikke nødvendigvis i noen utstrakt grad er aktive utøvere av yrket. Denne kategorien telles likevel med i kunstnerøkonomiundersøkelsene og beregningene av gjennomsnittslønninger som blir lagt til grunn for politikkkutformingene.

Vi viser til *Kulturutredningen 2014* hvor Enger-utvalget understreker at kunstpolitikken må ta utgangspunkt i erkjennelsen av at kun et fåtall av dem som ønsker en karriere som kunstner lykkes i å nå dette målet.

I dette perspektivet er det viktig at forventninger om deltagelse ikke må føre til at rettferdighetskrav går på bekostning av kvalitetskrav. Da kan det lett oppstå et forvirret press, ikke bare på knappe kunstpolitiske tilskuddsordninger, men også på institusjonene som representerer viktige arbeidsplasser for kunstnerne.

UDANNINGSPOLITISK ANSVAR

Vi registrerer at det i kunstnerøkonomiutredningen slås fast at det offentlige verken kan eller bør regulere den store økningen i kunstnerpopulasjonene. Like fullt mener vi at det er et utdanningspolitisk ansvar å sikre at vi har en politikk også på dette område som bygger opp under kunstpolitiske mål og sikrer en hensiktsmessig bruk av offentlige midler.

I dagens uoversiktlige utdanningssituasjon mener vi det er behov for å fremskaffe mer systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene. Dette er viktig både med tanke på måloppnåelsen i kunstpolitikken og den samlende offentlige ressursbruken for å nå disse målene, men også med tanke på

å bevisstgjøre potensielle søkere til kunstutdanningene om fremtidige arbeidsmuligheter og begrensninger i arbeidsmarkedene.

Slik kunnskap bør etter vårt syn inngå i grunnlaget for en gjennomgang av utdanningspolitiske virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelse i utlandet.

YTRINGSMANGFOLD OG TILGJENGELIGHET

Vi ber om at institusjonenes handlingsrom for å utvikle langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold ut ifra egenart og demografiske omgivelser styrkes, og at forventninger og krav om økt egeninntjening og brukerbetaling ikke blir en hindring for å nå et mer sammensatt publikum.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene har et viktig ansvar for å fremme mangfold både som arbeidsgivere og som viktige meningsdannende arenaer for samtale og kritisk refleksjon. Samtidig minner vi om at langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold må begynne i skolen, som en unik fellesarena hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

Ytringsmangfold og tilgjengelighet er i kjernen av infrastrukturkravet i Grunnloven §100 og statens ansvar for å sikre de institusjonelle vilkårene for en åpen og opplyst offentlig samtale.

Slik det er beskrevet i forarbeidene til grunnlovslovendringen da infrastrukturkravet ble innført, er det en forutsetning for et velfungerende offentlig samtalerom at det foreligger institusjonelle forutsetninger for mangfold: «Det er først og fremst mangfoldet som kan sikre den meningsbrytning, kritikk og diskusjon som muliggjør selvstendig meningsdannelse».

Det knytter seg i dag store strukturelle utfordringer til målene om mangfold og bred representasjon i musikk- og scenekunstbransjen – både blant kunstnere og annet fagpersonale, i institusjonenes ledelse, i råd og utvalg og i publikum.

Det er derfor viktig at musikk- og scenekunstinstitusjonene kontinuerlig arbeider for å avdekke og motvirke eksklusjonsmekanismer og strukturelle hindringer for deltagelse og flerstemmighet. Å ivareta dette ansvaret fordrer fortløpende styrking og oppdatering av kunnskap og kompetanse internt i organisasjonen, men også i dialog med et mangfold av aktører lokalt og internasjonalt.

MANGFOLDSBEGREPET

I kulturmeldingen er det lagt til grunn et bredt mangfoldsbegrep som både handler om kunstnerisk mangfold og om mangfoldet i befolkningen som flere dimensjoner slik som sosial og kulturell bakgrunn, kjønn, funksjonsevne og alder. Kulturrådet har derimot lagt til grunn en snevrere målgruppedefinisjon av begrepet for sitt koordinerende mangfoldsoppdrag.

Vi vil understreke at det ikke kan være Kulturrådets målgruppedefinisjon og deres tolkning av Kulturdepartementets tilskuddsbrev til institusjonene som skal legge premissene for institusjonenes egne mangfoldstrategier.

For at Kulturrådets mangfoldsoppdrag ikke skal virke mot intensjonen om å fremme ytringsmangfold, må det ligge som en premiss at det ikke overføres verken definisjonsmakt eller midler fra forskjelligartede, frie kunstinstitusjoner til Kulturrådet. Det gjelder også selve definisjonen av kulturelt mangfold sammen med mål og tiltak i institusjonenes egne mangfoldstrategier.

Hver enkelt institusjon må ha handlingsrom til selv å reflektere over, definere og operasjonalisere begreper som del av eget langsiktig strategiarbeid, ut ifra lokale demografiske omgivelser og ulike forutsetninger for produksjonsvolum og formidlingsressurser, og som en integrert del av egne kunstneriske visjoner og mål basert på vedvarende diskusjoner om kvalitets- og profesjonalitetsforståelser.

DEMOKRATISK PRISPOLITIKK

Vi anmoder om at institusjonene sikres et handlingsrom til å opprettholde en differensiert prispolitikk for å nå de delene av publikum som opplever pris som en barriere for deltakelse.

Svekket økonomisk handlingsrom sammen med krav og forventinger om økt egeninntjening og brukerbetaling må ikke komme i konflikt med målet om større kulturelt mangfold og et likeverdig kulturtilbud som er tilgjengelig for alle på tvers av økonomiske, sosiale og kulturelle skillelinjer.

Vi viser i den anledning til BUSK-rapporten Barn og unges stemmer, som ligger til grunn for barne- og ungdomskulturmeldingen, hvor bedre rabattordninger for billigere inngang på kulturtilbud er blant barn- og unges ønsker. Særlig eldre ungdom beskriver økonomi som en hindring for deltakelse.

SKOLE- OG UTDANNING SOM PREMISSLEVERANDØR

Skole og utdanning er avgjørende viktig for både mottaker- og utøversiden i kunsten, og disse områdene har stor betydning som premissgivere for musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid for å nå kvalitetsmålet og for å fremme kulturelt mangfold både i rekrutteringen av personale og kunstnere og blant publikum.

Musikk- og scenekunstinstitusjonenes ansvar og forutsetninger for å lykkes må derfor sees i nær sammenheng med grunnskolens prioritering av estetiske og humanistiske fag, men også med kulturskolen og høyere utdanningsinstitusjoner som premissleverandører for institusjonenes eget mangfolds- og rekrutteringsarbeid.

For å sikre en mer mangfoldig rekruttering av musikere og scenekunstnere, må det også finnes et mangfold i underskogen av talenter å rekruttere fra. Det Norske Teatret opprettet i 2012 Det multinorske – en treårig utdanning, i samarbeid med Nord Universitet, for skuespillere med familiebakgrunn utenfor Europa. Det siste kullet uteksamineres 2021, og teatret planlegger nå en tilsvarende utdanning rettet mot regissører og scenografer (sjekk!).

Dette er et eksempel på at institusjonene tar egne initiativ for å få forgang i utviklingen, men det hviler like fullt et betydelig ansvar på skole- og utdanningssiden.

DE ESTETISKE OG HUMANISTISKE FAGENE I UTDANNINGSLØPET

NTO etterlyser en tydeliggjøring av skolens ansvar for å styrke kunstforståelsen og fortolkningskompetansen. Vi mener dette best kan gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen som på kunst- og kulturdelen i andre fag, samt på kunst som læringsmetode.

Likeså må kunstfagenes plass styrkes i hele utdanningsløpet både for å sikre bredde og mangfold i rekrutteringsgrunnlaget, og for å sikre at utøvere utdannet i Norge kan hevde seg i et globalt arbeidsmarked preget av stor konkurranse og høye kvalitetskrav. Det må etableres et helhetlig

offentlig utdanningsløp for å sikre at grunnplanet i rekrutteringen ikke er overlatt til private skoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne.

TYDELIGGJØRING AV SKOLENS ANSVAR

Det er gledelig at vi har fått en kulturmelding som så tydelig fremhever dannelse som handler om «å gjere enkeltmenneske myndige til å gjere sjølvstendige val ut frå kunnskap om og forståing av samfunnet som eit ytringsfellesskap».

I et samfunn preget av større kompleksitet og raskere endringstakt er det et særlig behov for å styrke elevenes kompetanse i å forstå, tolke og reflektere kritisk over et mangfold av kulturelle ytringsformer. Noe av det viktigste vi kan gjøre for å sikre alle like muligheter for å ta del i den ytringskulturen som ligger til grunn for et opplyst og velfungerende demokrati, er å styrke fortolkningskompetansen. Dette gjøres blant annet ved å sikre felles referanserammer og må begynne i skolen som den unike fellesarenaen den er.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene ser det som en viktig del av sitt samfunnsansvar å styrke denne fortolkningskompetansen og mottakersiden i kunsten, og mange setter i dag store ressurser inn på formidlingsprogram overfor barn og unge, jf. *Utredning om musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid med barn og unge* (Gunnar Thon Lossius/gtl Management, 2019).

Med nedprioriteringen av kunstfagene i skolen er det imidlertid store variasjoner i hvordan skolene forbereder kunstbesøkene, samt følger opp elevene under besøket og i etterkant.

For å møte denne utviklingen, har flere musikk- og scenekunstinstitusjoner økt sin egen formidlingsinnsats. Knappe ressurser i underadministrerte virksomheter legger likevel begrensinger for hvilket utdanningsansvar scenekunstinstitusjonene kan påta seg.

Vi etterlyser derfor en tydeliggjøring av skolens ansvar og en styrking av de estetiske og humanistiske fagene i hele utdanningsløpet forankret i *overordnet del av læreplanverket* som slår fast at kulturelle opplevelser har en egenverdi, og at elevene skal få oppleve et variert spekter av kulturuttrykk gjennom sin tid i skolen.

LÆRERKOMPETANSE

Vi viser til Kunnskapsdepartementets strategi *Skaperglede, engasjement og utforskertrang. Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning* som peker på mangelfull lærerkompetanse som en hovedutfordring. Kun rundt halvparten av lærerne som underviser i de praktiske og estetiske fagene har formell kompetanse i faget, og eldre lærere har i større grad formell kompetanse enn yngre lærere slik at situasjonen kan forverres ytterligere over tid.

Dette viser med all tydelighet behovet for å styrke lærerkompetansen i de estetiske fagene, noe som er avgjørende for å sikre kvaliteten.

Vi ser frem til en offensiv satsing som kan bidra til å styrke disse fagenes status, men uten at man går glipp av kompetente lærekrefter eller presser de estetiske fagene inn i kunnskapsmaler, prestasjonstester eller målinger som er fremmede for kunstfagenes egenart.

TALENTUTVIKLING

Også i et rekrutterings- og talentutviklingsperspektiv er det viktig å styrke de estetiske fagenes plass og kvalitet i hele utdanningsløpet.

Som en del av arbeidet med å sikre kvalitet i utdanningen er det ikke minst viktig at det legges til rette for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og musikk- og scenekunstinstitusjonene som omfatter talentprogram.

Særlig innenfor kunstarter som klassisk musikk og ballett er det viktig at talentene fanges opp tidlig. Det derfor behov for å styrke kvaliteten og koordineringen av arbeidet med talentutvikling i grunnopplæring og i kulturskolene, for slik å sikre tilfanget av kvalifiserte søkere til høyere utdanning av internasjonalt konkurransedyktige utøvere i Norge.

Det må etableres et helhetlig offentlig utdanningsløp for å sikre at grunnplanet i rekrutteringen ikke er overlatt til private skoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne.

Som en del av arbeidet med å sikre kvalitet i utdanningen er det også viktig at det legges til rette for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og musikk- og scenekunstinstitusjonene som omfatter praksisplasser for studenter som en del av undervisningsopplegget.

Dette er noe alle parter i bransjen er opptatt av, og det arbeides med å finne frem til gode avtaler som ivaretar ulike hensyn – herunder både studentenes behov for praksis som en del av den faglige utviklingen og profesjonelle kunstneres arbeidsmuligheter i et trangt marked.

KULTURSKOLENE

Kulturskolene er en viktig del av et helhetlig utdanningsløp, og må styrkes både i et mottaker- og utøverperspektiv. Etter vårt syn bør staten bidra økonomisk til en slik styrking.

Kulturskolen er nært knytte til skoleverket ellers, og vi er glade for at det I barne- og ungdomskulturmeldingen slås fast at kulturskolen fremdeles skal være hjemlet i opplæringsloven og støtter Creo m.fl. i at det bør fastsettes en egen forskrift til opplæringsloven, som blant annet regulerer krav til faglig nivå, kapasitet og nivået for egenbetaling i kulturskolene.

I den samme meldingen vises det til svært store variasjoner mellom kommunene og mellom fylkeskommunene når det kommer til prioriteringer og oppgaveløsning. Dette fører til store variasjoner og utfordringer i kulturskoletilbudet knyttet bl.a. til rekruttering og sosiokulturelle forskjeller, ventelister og egenbetaling.

For å komme nærmere visjonen «kulturskole for alle» mener vi at regjeringen burde følge Enger-utvalgets forslag om å gi større oppmerksomhet og mer penger fra staten til slike lokale aktører som heller ikke hadde blitt prioritert i perioden 2005-2014, og at henvisninger til lokalt selvstyre ikke må føre til statlig ansvarsfraskrivelse.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN – MÅL OG PRINSIPPER

NTO legger til grunn at målet med Den kulturelle skolesekken (DKS) om å medvirke til at elever i skolen får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud opprettholdes i tråd med Stortingets vedtak i behandlingen av barne- og ungdomskulturmeldingen. Vi oppfordrer også til at rollefordelingen mellom kultur og skole videreføres og tydeliggjøres, slik at kultursektoren har ansvaret for kulturinnholdet, mens opplæringssektoren har ansvaret for å legge for- og etterarbeid pedagogisk til rette for elevene.

Videre ber vi om at det stilles nasjonale krav til at armlengdeprinsippet ivaretas i styringsstrukturene for DKS på alle forvaltningsnivåene, i samsvar med en varslet lovfesting av dette prinsippet.

Vi ber også om at det legges bedre til rette for at elevene får oppleve den kunsten som allerede produseres av profesjonelle kunstprodusenter i profesjonelle teater- og konsertsaler, og ikke kun produksjoner tilpasset DKS. Dette kan blant annet gjøres gjennom ordninger som muliggjør direkte samarbeid mellom institusjonene og skolene utenom DKS, f.eks. midler til skolene øremerket teater- og konsertbilletter eller billettfond sammen med nasjonale løsninger som sikrer at transportkostnader ikke går utover tilbudet til elevene.

Dersom DKS skal utvides til barnehagene, slik det er foreslått i barne- og ungdomskulturmeldingen, må det tilføres friske midler slik at dette ikke går på bekostning av tilbudet for skoleelevene.

PROFESJONELT TILBUD OG KUNSTNERISK KVALITET

Vi viser til behandlingen av barne- og ungdomskulturmeldingen hvor Stortinget enstemmig vedtok «å be regjeringen videreføre dagens ordning med Den kulturelle skolesekken (DKS), samt tydeliggjøre at målet med DKS fortsatt skal være å medvirke til at elever får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud».

Det er gledelig at Stortinget har lyttet til innspillene fra NTO og flere andre aktører når vi har kritisert regjeringens forslag om å ta ut profesjonalitetsbegrepet fra målene. Vi legger til grunn at dette vedtaket betyr at dagens DKS-mål opprettholdes, samt at definisjonsmakten over innholdet i DKS-tilbudet ikke overføres til skolen ved at kvalitet reduseres til elevmedvirkning og relevans. Vi minner om at det i den siste stortingsmeldingen om DKS slås fast at produksjoner skal kvalitetssikres innenfor profesjonelle rammer.

Etter vårt syn må det også tydeliggjøres at skolen må gi plass til og har ansvaret for nødvendig for- og etterarbeid, og at dette fordrer en styrking av den kunst- og kulturfaglige kompetansen i skolen.

ARMLENGDEPRINSIPPET

Fylkeskommunene og kommunene påvirker i stor grad hvilket tilbud eleven får gjennom DKS med ansvar for å programmere, bestille og utvikle produksjoner.

Slik det kommer frem i barne- og ungdomskulturmeldingen er det store lokale og regionale variasjoner både når det gjelder innholdet og hvordan ordningen er organisert og administrert.

Det stilles likevel ingen andre nasjonale krav for tildelingen av statlige midler enn at fylkeskommunene og kommunene har et system for å velge ut innholdet i ordningen der de er åpne om hvilke mål og hensyn de legger til grunn.

Vi er også kritiske til at Kulturtanken i tilskuddsbrevet til fylkeskommunene legger innholdsmessige føringer på tilbudet, slik som at tilbudet bør reflektere «en skole preget og formet av digitale teknologier».

Etter vårt syn bør det stilles krav til at armlengdeprinsippet sikres både i Kulturtankens og i den lokale og regionale forvaltning av ordningen.

UHELDIG MONOPOLISERING OG INSTITUSJONENES VILKÅR FOR SKOLESAMARBEID

Det er også et problem at DKS-ordningen, i kombinasjon med gratisprinsippet i skolen, fører til at det i langt mindre grad enn tidligere er mulig for institusjonene å selge forestillinger og konserter direkte til skolene utenom DKS. Denne monopoliseringen skaper betydelig uforutsigbarhet og risiko for de virksomhetene som i lengre perioder faller utenfor DKS-ordningen, og som dermed må forholde seg til et åpent marked alene.

Dette gjelder først og fremst enkelte teatre. Det kan være på grunn av lite fleksible lokale løsninger, dårlig tilpasning av prosedyrer til teatrenes produksjonssykluser og krav om at forestillingene skal vises i ferdig produsert format før de kan antas i manglende tillit til den kunstneriske ledelsen egen kvalitetssikring.

Uten skoleelevene som en sikker grunnstamme av publikum blir det særlig vanskelig å drive et nyskapende utviklingsarbeid, og i slike tilfeller bidrar DKS-ordningen utilsiktet til å svekke teatrets vilkår for produksjon og formidling til barn og unge – og derigjennom det samlede scenekunsttilbudet for denne målgruppen i regionen.

Hvordan ordningen fungerer handler altså ikke bare om selve DKS-tilbudet, men også om ordningens innvirkning på de generelle vilkårene for skolesamarbeid og derigjennom for produksjon og formidling til et ungt publikum som sådan.

KULTURTANKENS ROLLE OG MANDAT

NTO anmoder om at Kulturtankens rolle og videre drift utredes i lys av målet om at mest mulig midler skal kanaliseres direkte til elevenes kunstopplevelser, og at en slik gjennomgang sees i sammenheng med en vurdering av Kulturrådets oppgaver og videre organisering. Vi vil understreke at en fremtidig organisering ikke må skille kunst og kultur for barn og unge fra det øvrige profesjonelle kunstfeltet.

NTO er ikke alene om å spørre hvordan det kan være god ressursutnyttelse å kanalisere om lag 70 mill. kroner årlig til nasjonal forvaltning av DKS som er en desentralisert ordning. Kulturtanken er blitt kritisert fra flere hold, og i tildelingsbrevet for 2021 er det varslet en vurdering av direktoratets ansvar og oppgaver i barne- og ungdomskulturmeldingen

Det er derfor oppsiktsvekkende at en evaluering av Kulturtanken er fraværende i meldingen, og at det i stedet slås fast at regjeringen vil holde på direktoratet som forvaltningsorgan for DKS-ordningen.

I tillegg får Kulturtanken tilført flere oppgaver også utover det opprinnelige mandatet, og med det ytterligere innflytelse og makt ved at direktoratet skal ha en rolle i alt fra å forankre DKS i kunstutdanningene til å systematisere erfaringsutveksling mellom institusjoner og virksomheter med mål om at barn og unge får medvirke og påvirke.

Vi viser til at flertallet i familie- og kulturkomiteen (AP, SP, SV og FrP) er kritiske til Kulturtankens rolle og posisjon slås fast uten vurderinger, selv om de splittes i spørsmålet om direktoratet skal evalueres eller legges ned. Vi forutsetter at departementet tar med seg Stortingets synspunkter i videre vurderinger av Kulturtankens fremtidige rolle og hvordan DKS best kan organiseres.

Videre legger vi til grunn at departementet følger merknaden fra komiteens flertall (AP, FrP, SP og SV) og dermed *ikke* delegerer forvaltningen av tilskudd under kap. 325 post 78 til Kulturtanken fra 2022.

MUSIKK OG SCENEKUNST PÅ SKJERM

Vi ber departementet legge til rette for at institusjonene kan utnytte de mulighetene som ny teknologi representerer i både produksjon og formidling. Utvikling av teknologiske løsninger, investering i utstyr, kompetanse og forsøksvirksomhet er kostnadskreven, og svekkede økonomiske rammer begrenser dermed institusjonenes muligheter til fullt ut å utnytte potensialet.

Samtidig vil vi understreke at den levende musikken og scenekunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet konsert eller forestilling. Særlig innenfor

scenekunsten følger det store kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer med skjermoverføring.

Vi oppfordrer til en begrepsjennomgang som kan bidra til et nyansert og presist språk som bedre griper institusjonenes kjernevirksomhet, og vil advare mot at «digitalisering» fester seg som et fyndord for nyskaping i politikken og styringsdialogen og tildekker at teatret er en genuint fysisk kunstform.

FORMIDLINGSPOTENSIAL

I kulturmeldingen legges det betydelig vekt på de mulighetene den digitale teknologien gir for styrket distribusjon og formidling. Også på musikk- og scenekunstmrådet gir teknologien nye muligheter for å nå et større og mer sammensatt publikum gjennom både strømming av konserter og forestillinger og gjennom formidling av kunstneriske uttrykk som er skapt for å oppleves på skjerm, men også i formidlingsarbeidet rundt den kunstneriske aktiviteten.

Vi vil særlig understreke mulighetene for å nå publikum uavhengig av geografisk plassering, samt et publikum som av ulike grunner ikke har forutsetninger for å komme til teatret eller konsertsalen.

Teknologien representerer også særskilte muligheter for å styrke institusjonenes arbeid overfor barn og unge og dialogen med skolen i utviklingen av uttrykk og pedagogisk verktøy som kan kommunisere godt med dagens unge. I dette arbeidet inngår i dag så vel tradisjonelle verktøy og metoder som bruk av video, spillteknologi, VR-teknologi og interaktive verktøy.

Noen av institusjonene har over tid vært i gang med pilotprosjekter og bygget opp verdifull kompetanse. I tillegg har flere institusjoner under koronapandemien gjort betydelige investeringer og høstet erfaringer og kunnskap som det kan bygges videre på.

Investeringer i utstyr og kompetanse og utvikling og testing av metoder er imidlertid ressurskrevende og utfordrende å finne rom for innenfor rammetilskuddet for hver enkelt virksomhet. Felles investeringer og kompetansedeling kan derfor i noen tilfeller være tjenlig.

En del virksomheter er i ferd med å utforske betalingsløsninger. Vi vil likevel advare mot en overdreven tro på inntekspotensialet målt opp mot betydelige kostnader både til investeringer i teknologisk utstyr og produksjon og til løsninger på opphavsrettsproblematikk.

NTO har over tid tatt til orde for at det etableres en særskilt tilskuddsordning for digital distribusjon og formidling innenfor musikk og scenekunst, med intensjon om å stimulere institusjonenes eget forsøks- og utviklingsarbeid som kan komme hele feltet til gode gjennom erfarings- og kompetanseutveksling.

Vi ser derfor frem til at innretningen av utviklingsprogrammet for institusjoner i Kulturrådet delvis kan svare på dette og bidra til å realisere ambisjoner som ikke er gjennomførbare innenfor rammetilskuddet.

KUNSTNERISKE UTFORDRINGER

NTO savner samtidig mer dyptgående refleksjoner over betydningen særlig av den levende scenekunsten som skapes i sanntid og i møte med et publikum, og at det utvikles et mer presist og nyansert språk som griper teatrenes kjernevirksomhet.

I den forbindelse er vi også kritiske til at regjeringens svar på barn og unges stadig økende tidsbruk foran skjerm er at digital formidling må prioriteres for å nå nye målgrupper, og at DKS-tilbudet bør reflektere den medie- og teknologivirkeligheten som barn og unge vokser opp med i dag.

Etter vårt syn bør politikken først og fremst sikre vilkårene for at barn og unge kan ta del i de levende kunstmøtene, og ikke minst at levende musikk og scenekunst har en selvskreven plass i DKS-tilbudet.

Vi vil også understreke at det ligger ingen effektiviseringsgevinst i distribusjon på digitale flater dersom det går på bekostning av de levende kunstmøtene og dermed underminerer kunstinstusjonenes kjernevirksomhet.

Slike fysiske og sosiale møteplasser, som den levende musikk- og scenekunsten er, kan også representere en ettertraktet motvekt i en tid hvor digitale medier blir styrende for store deler av samspillet mellom mennesker. Dette bekreftes av musikk- og scenekunstinstusjonenes publikumsoppslutning som er jevnt høy til tross for veksten i konkurrerende tilbud.

SCENEKUNSTEN OG SPRÅKET

NTO anmoder om at regjeringens anerkjennelse av teatrets betydning for språkutviklingen i Norge følges opp i scenekunstpolitikken. I et språkpolitisk perspektiv er det særlig viktig å sikre en sterk landsdekkende infrastruktur for lokal produksjon som fotutsetning for at teatret fortsatt kan fremme lokalt talemål og være en drivende kraft for språklig variasjon.

Vi imøteser at særskilte tiltak for å fremme mindretallsspråk treffer de teatrene som har et uttrykt mandat for å fremme henholdsvis nynorsk, samiske språk, kvensk og norsk tegnspråk, og vil særlig understreke at intensjonen med den nye språkloven – som anerkjenner samiske språk som likeverdige med norsk og gir norsk tegnspråk status som nasjonalt språk – må følges opp også i scenekunstpolitikken.

I språkmeldingen er det lagt til grunn en god forståelse av teatrets egenart som selvstendig kunstform og betydningen av det talte scenespråket, og det beskrives godt hvordan teatrene og teaterpolitikken har vært en pådriver for språklig variasjon og mangfold i Norge.

Vi er glade for at dette språkperspektivet også følges opp i barne- og ungdomskulturmeldingen, og legger til grunn at regjeringen vil bidra til å sikre rammevilkårene for at barn og unge sikres et scenekunsttilbud også på nynorsk, samisk og tegnspråk gjennom gode og forutsigbare rammevilkår for de teatrene som har et særskilt språkmandat, og ved at det språklige mangfoldet er en integrert del av DKS-tilbudet.

INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO anmoder om en gjennomgang av overordnede ambisjoner, mål, prinsipper og ansvarsdeling mellom departementene i utformingen av en tilretteleggende kulturpolitikk for internasjonal utveksling og samarbeid som også treffer musikk- og scenekunstinstusjonene.

Etter vårt syn bør det overordnede ansvaret legges til Kulturdepartementet, for slik å sikre at det legges til rette for kunstnerisk motivert samarbeid forankret i overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og ytringsmangfold. Kulturpolitikken på dette området må samtidig være godt koordinert med utenriksstasjonenes kulturinnsats som må tilføres ressurser i samsvar med politiske ambisjoner.

At scenekunsten og musikken er en del av en internasjonal infrastruktur er blitt særlig tydelig med Covid-19 som har ført til at disse bransjene internasjonalt er i dyp krise. I gjenåpnings- og beredskapsplaner må den profesjonelle kunsten løftes opp på nivå med mediene i vurderingen av innreisebestemmelser for å muliggjøre internasjonal samhandling. Det handler om viktige bidrag til ytringsmangfold.

For en utdypning av musikk- og scenekunstinstitusjonenes internasjonale samhandling, utfordringer og behov viser vi til [NTOs innspill til den varslede internasjonale strategien](#). Vi vil samtidig understreke at vi mener det først bør utarbeides en stortingsmelding som redegjør for ambisjoner og mål som deretter kan operasjonaliseres i strategier og konkrete tiltak.

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

For en nærmere begrunnelse og redegjørelse for forslag til endring av merverdiavgiftsloven viser vi til vår tidligere [anmodning om innføring av kulturmomms](#) med vedlagt notat fra Ernst & Young utarbeidet etter oppdrag fra NTO.

BYGG FOR KVALITET OG PUBLIKUM

NTO anmoder om at regjeringen innhenter fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten. Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

NTO vil understreke betydningen av at staten bidrar til at kunstneriske, organisatoriske og drift- og vedlikeholdsmessige utfordringer blir tatt på alvor når det investeres i nye bygg.

Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling, og det er fortsatt betydelige behov for å videreutvikle den kulturelle infrastrukturen. Det er både kritiske behov for rehabilitering og modernisering av eksisterende teater- og konsertlokaler og for nye produksjons- og formidlingslokaler.

Vi ser frem til nye permanente lokaler for Carte Blanche og BIT Teatergarasjen i Sentralbadet i Bergen. Det er også gledelig at Teater Ibsen endelig har fått midler til etablering av prøvesal, samt at Teater Vestland har fått økninger for videreutvikling av Nynorskhuset i Førde.

NTO er også glad for at det i revidert nasjonalbudsjett for 2021 er bevilget et investeringstilskudd på 608,4 mill. kroner til rehabilitering og oppgradering av Den Nationale Scenes teaterbygning.

Dette er investeringer i nødvendig opprustning og modernisering av den 112 år gamle teaterbygningen som vil legge til rette for kunstnerisk utvikling i eksisterende lokaler og bedre lokaler for både publikum og ansatte.

NTO er glad for at regjeringen i februar 2021 besluttet å finansiere etableringen av en midlertidig hovedscene for Nationaltheatret i rehabiliteringsperioden. Et slikt provisorisk scenebygg er en forutsetning for at teatret kan opprettholde sitt aktivitetsnivå og nødvendig egeninntjening i den tiden rehabiliteringen pågår. Vi ber imidlertid regjeringen være oppmerksom på den kritiske økonomiske situasjonen som Nationaltheatret vil befinne seg i, dersom teatret ikke lykkes med snarlig å få avklart en tomt for provisoriet i Oslo sentrum.

Forprosjektet for Nationaltheatrets rehabilitering ble levert våren 2021. Målet har vært å starte den fysiske rehabiliteringen i 2022. For at teaterkompaniet skal kunne flytte ut av hovedbygget på Johanne Dybwads

Plass 1, må det ha et sted å flytte publikumstilbudet til. Prosessen med å etablere denne er pågående, men det tar tid å avklare en tomt i Oslo sentrum for dette formålet, og selve anskaffelsesprosessen for en midlertidig scene er omfattende. Dersom teateret får et opphold i sitt publikumstilbud, vil det innebære et økonomisk tap for teateret. Nationalteatrets hovedscene har normalt en inntjening på en million kroner i uken.

Det er gledelig at det endelig er avklart at det blir et nytt teaterbygg for Det samiske nasjonalteatret i Kautokeino med de første bevilgningene i revidert nasjonalbudsjett 2020 til prosjektering av nybygg for teatret og Samisk videregående skole og reindriftsskole. Sametinget har trukket frem nye lokaler for Det samiske nasjonalteatret som høyt prioritert prosjekt, og vi ber om at regjeringen bidrar til god fremdrift slik at teatret kan flytte inn i nye lokaler høsten 2023.

Teatret har i over 30 år holdt til i det som allerede fra starten av ble betegnet som midlertidige lokaler. Disse er ikke egnet til å drifte et moderne teater, og arbeidsmiljøstandarden er uakseptabel.

Vi ber videre om at staten bidrar med midler til forprosjektet til nytt teaterhus for Rogaland Teater, slik at dette kan realiseres i partnerskap med Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune.

Rogaland Teaters aktivitetsnivå er høyt, kapasitetsutnyttelsen stor, men teatrets bygningsmasse er gammel. De fysiske rammene er blitt en vesentlig begrensning i effektiv ressursutnyttelse og bygget svarer ikke på behovene til et moderne teater. I tillegg er et omfattende vedlikeholdsbehov på VVS satt på vent i påvente av avklaring på prosjekt Sceneskiftes fremtid. Dette vedlikeholdsetterslepet er estimert til mer enn 100 millioner kroner innenfor de neste fem årene og er dermed i samme størrelsesorden som anslått kostnad ved å gjennomføre et forprosjekt i tråd med statens kvalitetssikringsordning.

Planlegging av et nytt teater for Rogaland Teater er godt forankret blant eierne. Videreutvikling av teatret er ett av tre prioriterte områder i Stavangers kommunedelplan for kunst og kultur 2018-2025 og Stavanger kommune har pådriveransvaret i videre utredning. Den neste store milepælen er å gjennomføre et forprosjekt og midler til dette vil være en naturlig oppfølging av komitemerknadene til de to siste års satsbudsjett som anerkjenner teatrets prekære behov for oppgradering av bygningsmassen. Som 2/3 eier av Rogaland Teater, ser vi staten som en naturlig og nødvendig bidragsyter i videre utredning for å sikre et fremtidsrettet teaterhus i Stavanger-regionen.

Også andre steder i landet er det viktige prosjekter på trappene som har behov for fremtidig statlig delfinansiering for å realiseres.

I Bergen foreligger skisseprosjekt for et nytt musikkteater og konserthus i samarbeid mellom Musikksekskapet Harmonien, Bergen Nasjonale Opera og Grieghallen AS. Prosjektet er på prioritert plass i Bergen kommunes kulturarenaplan, og kommunen har bidratt til finansieringen av skisseprosjektet og andre fase i prosjektutviklingen sammen med private givere. I tillegg til lokale/regionale og private midler, er det behov for statlig delfinansiering for å få frem et beslutningsklart prosjekt innen 2023, for dermed å kunne opprettholde fremdriften med mål om å åpne det nye huset i anledning Grieghallens 50-års jubileum i 2028.

I Tromsø planlegges et nytt konserthus, Arctic Concert Hall, som skal være en samlokalisering av Arktisk Filharmonik og Musikkonservatoriet ved UiT Norges Arktiske Universitet. Arctic Concert Hall er tenkt inn i en helhetlig og omfattende plan for utvikling av Mack-kvartalet i Tromsø sentrum i samarbeid mellom private og offentlige aktører, og i nær tilknytning til UiTs lokalisering av kunstfagene og universitetsmuseet.

Konserthuset vil imøtekomme Arktisk Filharmonis helt grunnleggende behov for konsert- og øvefasiliteter i Tromsø og legger samtidig til rette for et fremtidig mulig samarbeid og uthenting av synergier mellom Arktisk Filharmoni og Musikkonservatoriet. Prosjektet støttes både av Nordland fylkeskommune, Troms og Finnmark fylkeskommune og Bodø kommune, i tillegg til vertskommunen Tromsø kommune, og er avhengig av statlig delfinansiering for å nå ambisjonene om åpning i 2025.

Videre har Trondheim Symfoniorkester & Opera behov for utvidet areal og nye lokaler for opera og kor i Olavshallen i Trondheim. I tillegg kommer andre viktige prosjekter i en planleggingsfase slik som for eksempel nye lokaler for Brageteatret i Drammen, Haugesund Teater og Blåseensemblet og Opera Østfold i Halden.

Alle de nevnte sakene har ulik grad av statlig medvirkning i selve byggeprosjektet, men staten vil være avgjørende for å sikre gode rammer for drift og innholdsproduksjon.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO ser frem til en styrking av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten både i den vokale delen av orkesterkonsertrepertoaret som innebærer bruk av kor, så vel som i opera- og musikkteaterproduksjoner. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing, sammen med en videre styrking av Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor. Vi vil også understreke utdanningsinstitusjonenes ansvar for å ruste studentene til å møte kravene til et profesjonelt kor eller vokalsemble.

REGIONALE STRUKTURER OG BEHOV

Vi er glade for at regjeringen i strategien, Fleirstemt - Strategi for korutvikling i Noreg ønsker å medvirke til profesjonelle rammevilkår for kor i alle regionene i landet. Det er etter NTOs syn viktig at videre strategier for profesjonalisering av korvirksomheten tar utgangspunkt i ulike regionale strukturer og behov.

KVALITATIV UBALANSE

Det største kunstneriske problemet i dag er den kvalitative ubalansen mellom de profesjonelle orkestrene og den kollektivt vokale fremføringen i en konsert, musikkteater- eller operaproduksjon. En viktig del av ansvaret for å profesjonalisere vokalvirksomheten handler om å sikre at alle deler i produksjonen harmoniserer bedre med det profesjonelle symfoniorkesteret i regionen.

RAMMEVILKÅR FOR LANGSIKTIG UTVIKLING, KVALITET OG PROFESJONALITET

Ifølge korstrategien vil departementet legge til rette for at det profesjonelle kor- og vokalfeltet blir utviklet videre gjennom faste tilskudd og gjennom tilskuddsordninger i Norsk kulturråd.

NTO vil i den sammenhengen understreke nødvendigheten av at vokalsembler og kor knyttet til symfoniorkestre og regionopera sikres forutsigbare økonomiske vilkår for langsiktig utvikling og profesjonalisering gjennom disse virksomhetenes rammetilskudd. For en videreutvikling av profesjonelle kor og vokalsembler må det legges til grunn tilsvarende rammebetingelser som i dag er med på å sikre kvaliteten i de profesjonelle symfoniorkestrene.

STYRKET ENSEMBLESANG I UTDANNINGEN

Det er kjærkomment at korstrategien er fulgt opp blant annet med strategier for å styrke rekrutteringen og utdannelsen av profesjonelle kordirigenter. I tillegg hviler det et ansvar på de høyere utdanningsinstitusjonene for å sikre at sangstudentene er rustet til å møte kravene til et profesjonelt kor gjennom en styrking av profesjonskravene til ensemblesang i utdanningen. Et gledelig eksempel er

Universitetet i Agder sin åpning til høsten for masterprogram med ensemblesang som fordypning i samarbeid med Kilden teater- og konserthus/Kilden vokalensemble.

DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OG KUNSTKRITIKKEN

Vi ber om at den offentlige samtalen om kunsten og kritikken styrkes gjennom en koordinert kultur-, medie-, og kunnskapspolitikk. En slik satsing er av vesentlig betydning både for den faglige diskusjonen og refleksjonen rundt kunstens innhold og kvalitet, men også for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen for et bredere publikum.

Samtidig må NRK og de redaksjonelle mediene som mottar offentlig tilskudd begrunnet i Grunnloven § 100 (6) ta sitt samfunnsansvar på alvor.

Sammen med et felles løft gjennom bredt samarbeid, må Kulturrådet gis økonomiske forutsetninger for nødvendige avsetninger til tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk, og det bør vurderes en egen reisestøtteordning for kritikere innenfor musikk og scenekunst.

NRK OG DE ALMENNE MEDIENES SAMFUNNSANSVAR

Vi erfarer en nedprioritering og marginalisering av den kvalifiserte og kunnskapsbaserte kulturjournalistikken og kunstkritikken i de allmenne mediene. I tillegg ser vi eksempler på tendensiøs, saksforvrengende og polariserende journalistikk i redaktørstyrte medier som tradisjonelt er blitt oppfattet som seriøse og etterrettelige og som er som er underlagt bransjeetikk og publisistiske normer.

Det er gledelig at NRK og den direkte mediestøtten er sikret mer forutsigbare rammevilkår med ny mediestøttelov, og at mediestøtten samtidig er unntatt det årlige ABE-kuttet. Samtidig vil vi understreke det særskilte samfunnsansvaret som NRK har som allmenkringkaster, men også det ansvaret som de øvrige mediene har for å bidra til en opplyst offentlig samtale når de mottar offentlige tilskudd begrunnet i Grunnlovens infrastrukturkrav.

For å møte disse utfordringene og fremme en grundig og faktabasert journalistikk, bør det etter vårt syn vurderes supplerende og mer målrettede virkemidler, for eksempel en ny tilskuddsordning for samfunns viktig journalistikk slik det er foreslått i NOU 2017:7 *Det norske mediemangfoldet - En styrket mediepolitikk for borgerne*.

I tillegg For å sikre ytringsmangfold og kvalitet, er det behov for virkemidler som kan fremme både den langsomme, dyptgående og analyserende journalistikken og kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i de allmenne og brede mediene.

FELLES LØFT

Kvalifisert kunstkritikk og kvalitetsjournalistikk er særlig viktig for å fremme kunstforståelsen og demme opp mot populistisk kunstfiendtlighet.

Vi mener en styrket satsing best kan gjøres gjennom et felles løft i samarbeid mellom bransjen, tidsskriftene, medienes kulturredaksjoner, kritikere, myndighetene og gjerne allmennyttige stiftelser som Fritt Ord som allerede satser på kritikk og kvalitetsjournalistikk. I et slikt samarbeid må selvsagt kritikernes og den redaksjonelle uavhengigheten sikres.

NTOs bransjefellesskap bidrar i dag til at kritikere som er medlem av Heddajuryen får dekket reiseutgifter til å se forestillinger i hele landet. Heddajuryen gjør et svært omfattende arbeid, og gjennom en normalsesong ser og vurderer juryen rundt 150 produksjoner. Vi erfarer at dette er et viktig bidrag til

kritikkens vilkår som, utover selve juryeringen, genererer flere anmeldelser av forestillinger også utenom hovedstadsregionen.

NTO har de tre siste årene også bidratt med reisestipender til Norsk Shakespearetidsskrift. Stipendene skal bidra til å dekke reisekostnader i forbindelse med tidsskriftets anmeldelser av produksjoner ved de norske scenekunstinstitusjonene utenfor Oslo, og fordeles etter redaksjonelle vurderinger gjort av tidsskriftets redaktør.

Videre er foreningen medeier i og bidragsyter til nettavisen Scenekunst.no sammen med Danse- og teatersentrum, Norsk Skuespillerforbund, Norske Dansekunstnere og Film- og teatertechnisk forening. I tillegg samarbeider vi med Norsk kritikerlag og Festspillene i Bergen om Årets kritikk, et reisestipend tildelt årets beste kritiske tekst eller radiomanus om utøvende kunstuttrykk.

STYRKING AV TILSKUDDSORDNINGEN FOR TIDSSKRIFT OG KRITIKK

Vi registrer med interesse Kulturrådets etableringen i 2019 av tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk som har til hensikt å styrke og kvalitetssikre den offentlige yrings- og refleksjonskulturen gjennom de uavhengige tidsskriftene og kritikken og anmoder om at Kulturrådet sikres økonomiske vilkår for å styrke kritikkens rolle i offentligheten.

UAVHENGIG REISESTØTTE FOR KRITIKERE

I tillegg mener vi det bør etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten. Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum, og innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Relativt små investeringer på dette området kan gi store utslag sammen med flere arbeidsstipend for kritikere.

HETS OG TRAKASSERING AV KUNSTNERE

NTO anmoder at det gjøres en innsats for å forebygge og skape større bevissthet om hets og trakassering av kunstnere i den offentlige debatten. De redaksjonelle medienes ansvar og håndtering av dette sakskomplekset, og hvordan de former kunstforståelsen, bør etter vårt syn undersøkes særskilt, sammen med det ansvaret som folkevalgte politikere og alle deler av forvaltningen har for kvalitetssikring av fakta og etterrettelighet.

Vi ber også om at det fremskaffes bevissthet og kunnskap om konsekvensene av hets og trakassering for den enkelte kunstneren som blir rammet, men også om hvordan dette på lengre sikt påvirker den offentlige samtalen om kunsten og derigjennom kunstens frihet og posisjon i samfunnet.

Vi legger til grunn at dette er noe Ytringsfrihetskommisjonen vil vie oppmerksomhet når de skal vurdere tiltak for å sikre og fremme kunstnerisk ytringsfrihet. I tillegg bør fremtidige strategier mot hatefulle ytringer etter vårt syn omfatte kunsten som prioritert område.

I Norge står ytringsfriheten formelt sterkt, og det er bred politisk enighet om at et demokratisk samfunn er avhengig av et stort yringsmangfold. Likevel opplever mange kunstnere at deres ytringsfrihet er under press. I rapporten [Kunstnere vurderer ytringsfriheten \(frittord.no\)](http://frittord.no) kommer det frem at det har vært en negativ utvikling siden 2014 mht. hvordan kunstnere oppfatter ytringsfriheten i Norge. Denne utviklingen skyldes i stor grad endringer i offentligheten og hvordan sosiale medier fungerer.

Flere kunstnere enn tidligere oppgir å ha opplevd trusler og hatefulle meldinger i forbindelse med kunstneriske ytringer, og de mener at konfliktnivået i offentligheten virker innskrenkende på

ytringsfriheten. Scenekunstnere er den kunstnergruppen der færrest (61%) opplever at ytringsfriheten deres er godt beskyttet.

NTO er opptatt av hvordan institusjonene og organisasjonene sammen aktivt kan støtte opp om de kunstnerne som rammes og sammen forsvare både den individuelle og institusjonelle kunstneriske friheten – som det er bred politisk enighet om, selv om den ikke alltid er like godt forstått.

En del av dette arbeidet vil måtte rette seg mot de de redaksjonelle mediene. Om ikke alle sosiale medier kan kontrolleres, så forventer vi at de redaksjonelle mediene, som er forbilledlige i å forstå, forsvare og debattere et hvert angrep på sin egen frihet, ser i eget speil. Vi ønsker oss den samme prinsipielle forståelsen av kunstens frihet, den samme ryggmargsrefleksen og det samme alvoret med mål om en anstendig samtale og kunnskapsfremmende journalistikk hvor midtstreken ikke flyttes.

Tilsvarende forventer vi at både folkevalgte politikere og alle deler av forvaltningen er etterrettelige og ikke lener seg på eller bruker anonyme kilder som har latterliggjøring og forvrengning av samtidskunsten som metode.

Også i denne sammenhengen vil vi i et langsiktig perspektiv understreke betydningen av å styrke kunstforståelsen, og derigjennom demme opp mot populistisk kunstfiendtlighet, ved å gi den profesjonelle kunsten og de humanistiske og estetiske fagene større plass i skolen, sammen med en styrking av den seriøse kulturjournalistikken og kvalifiserte kunstkritikken.

UTSATTE HUMANIORAFAG

NTO anmoder om at etableringen av ordninger som skal sikre fremtiden for nødvendige humaniorafag, er basert på definisjoner og analyser som anerkjenner at humanistisk kompetanse faktisk er utsatt. De humanistiske fagene er kritiske dannelsesfag som kvalifiserer bredt og grunnleggende. For musikk- og scenekunstbransjen er dette helt essensielle fag både for kunstnerisk utvikling og for fortolkning og refleksjon på mottakersiden, men også som rekrutteringsarenaer til bransjen. Det er et prekært behov for å finne frem til strukturer og ordninger som sikrer produksjon og formidling av kunnskap som ikke så lett kan telles og måles, og som dermed ikke gir uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringen i høyere utdanning og forskning.

Humaniorafagene er grunnleggende viktige for kunstforståelsen i samfunnet; for å sikre fortolkningskompetansen og mottakersiden i kunsten og som leverandør av begreper, teorier og perspektiver til det offentlige ordskiftet og kritikken.

For norsk scenekunst og musikk er det helt essensielt at det finnes vitale teatervitenskapelige og musikkvitenskapelige fagmiljø. En forutsetning for kvalitet og faglig utvikling i kunsten er at det finnes en selvstendig, akademisk samtalepartner i humaniora som kan analysere kunstens verdi og utfordre etablerte praksiser med historiske og teoretiske betrakningsmåter.

Disse fagene er også viktige rekrutteringsarenaer for profesjonelle til bransjen. For eksempel har et stadig større antall teatersjefer, dramaturger, produsenter, scenekunstnere og teaterkritikere teatervitenskapelig bakgrunn. Denne tilførselen av humanistisk kompetanse og kunnskap i den praktiske utøvelsen har utvilsomt betydning for den faglige utviklingen i bransjen.

NTO har derfor over tid uttrykt betydelig bekymring for utsatte humaniorafag, og særlig for teatervitenskap som i flere år har vært under press.

I Meld. St. 19 (2020–2021) - styring av statlige universiteter og høyskoler blir det tatt til orde for å bruke det nye direktoratet for høyere utdanning og kompetanse til å utrede samfunnsbehov i forbindelse med omdiskuterte nedleggelse av utsatte fag, og beslutte om tiltak er nødvendig i samråd med berørte sektordepartementer.

I meldingen understrekes det at en slik framgangsmåte er ment å dekke behovet for det ekspertgruppen i rapporten om særfinansiering av utsatte humaniorafag kalte en «beredskapsmodell», som kun skal tas i bruk helt unntaksvis.

Vi forutsetter at forvaltningen av en slik ordning tar inn over seg den kritikken som NTO og de fleste høringsinstansene rettet mot den foreslåtte beredskapsmodellen, slik at det legges til grunn en bredere definisjon av «utsatte fag» og en problemanalyse som faktisk sikrer utsatte humaniorafag.

Vi vil også understreke betydningen av at Kulturdepartementet, som ofte vil være det sektordepartementet som skal være med å beslutte om tiltak er nødvendige, gjør sine vurderinger i tett dialog med relevante bransjer for slik å sikre at beslutningene er basert på nødvendig kunnskap om behovene for fagene.

KUNNSKAPSBASERT POLITIKK OG ORDSKIFTE

NTO ber om at kulturmeldingens presisering av at politikktutforming, forvaltningen og det offentlige ordskiftet må være basert på solid kunnskap følges opp med en forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer. Vi vil særlig understreke behovet for å fremme den erfaringsbaserte bransjeinnsikten, så vel som den tverrfaglige kulturforskningen slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser.

FORSKNINGSSTRATEGI

Vi er glade for at regjeringen har bidratt til å styrke kulturforskningen de senere årene, bl.a. gjennom bevilgninger til forskningsprogrammet KULMEDIA under Forskningsrådet. Likevel ser vi frem til at Grundutvalgets rapport *En kunnskapsbasert kulturpolitikk* fra 2012 følges opp med en mer overordnet forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer.

BRANSJEINNSIKT

Det er viktig å styrke den forskningsbaserte kunnskapen, men også å systematisere og formidle virksomhetenes erfaringsbaserte kunnskap. Dette er viktig både for å styrke institusjonenes eget beslutningsgrunnlag og for å bidra til en politikktutforming og et offentlig ordskifte basert på bransjeinnsikt.

Det er en betydelig utfordring at en i all hovedsak velfungerende musikk- og scenekunstbransje i så stor grad er utsatt for myteproduksjon, som ikke bare forvirrer det offentlige ordskiftet, men som vi også kan se spor av i offentlige dokumenter som er med på å danne grunnlaget for politikktutforming (jf. Myter og fakta i det kulturpolitiske ordskiftet).

TVERRFAGLIGHET

NTO tar særlig til orde for å styrke forutsetningene for den tverrfaglige kulturforskningen, slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser.

Solide humanistiske og estetiske fagmiljøer ved universitetene er essensielle for å sikre den grunnleggende forskningen i seg selv, men også som leverandører av begreper, teorier og betrakningsmåter i den mer brukerrettede forskningen.

Det er derfor viktig at en forskningsstrategi som skal ivareta Kulturdepartementets sektoransvar også omfatter situasjonen for de humanistiske fagene.

PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan styrke det samlede finansieringsgrunnlaget for kultursektoren, og vi oppfordrer til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler for å fremme privat finansiering. Det er viktig at politikktutforming er basert på kunnskap om vilkårene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler, og at nye ordninger som gaveforsterkningen fortløpende evalueres.

PRINSIPIELL DISKUSJON OM STATENS ROLLE

NTO oppfordrer til en nærmere vurdering av tiltak som kan stimulere privat finansiering som et supplement til offentlig finansiering og derigjennom styrke den totale økonomien i sektoren.

Derimot er vi kritiske til enhver intensjon om at privat finansiering skal erstatte deler av de offentlige investeringene slik at de kunstneriske virksomhetene blir mer avhengige av publikumsinntekter og private givere og sponsorer. En slik dreining kan ikke bare tvinge frem høyere billettpriser på bekostning av målet om tilgjengelighet, men samsvarer også dårlig med målet om kunstnerisk og institusjonell frihet.

For å sikre en reflektert og kunnskapsbasert politikktutforming også på dette området etterlyser vi en prinsipiell diskusjon om hvilken rolle staten skal spille for å fremme privat finansiering, og hvilke mål som skal legges til grunn for vurderingen av statlige virkemidler.

KOST-NYTTE OG EFFEKTIV RESSURSUTNYTTELSE

Politikernes forventninger og oppfordringer om mer privat finansiering må også være basert på en innsikt i hvor ressurskrevende det er å fremskaffe gaver og sponsormidler i allerede underadministrerte institusjoner, og hvor ulike forutsetningene er avhengig av bl.a. geografi, størrelse og type virksomhet.

Mange beskriver arbeidet med å fremskaffe og opprettholde gave- og sponsorinntekter som et krevende arbeid. Det har de senere årene vært flere tilfeller av at etablerte sponsoravtaler ikke forlenges, og mange virksomheter viser til at en mer krevende markedssituasjon skaper usikkerhet når det gjelder muligheten for å opprettholde gave- og sponsorinntekter.

Ofte kan resultatene av arbeidet være marginale i forhold til innsatsen, og institusjonene må balansere mellom kost-nytte og vurdere hva som faktisk er mest effektiv ressursutnyttelse. Noen av virksomhetene rapporterer at de ikke har tilstrekkelige administrative ressurser til å drive denne typen inntektsarbeid over tid.

Dersom det forventes at en større del av de nødvendige driftsmidlene skal dekkes gjennom inntekter fra private kilder, øker også kravet til personalinnsats og kompetanseutvikling på dette området.

FAKTABASERT VURDERING AV POTENSIALET

For å bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag for den videre politikktutforming på dette området, har NTO siden 2005 utarbeidet årlige oversikter over medlemmenes sponsor- og gaveinntekter.

I 2018 utgjorde sponsor- og gaveinntekter ca. 1,5 pst. av medlemmenes samlede driftsinntekter, med en nedgang fra 2,6 pst. i 2005.

Undersøkelsene viser at midlene er ujevnt fordelt både geografisk og mellom store og små og type virksomhet. Om lag 80 pst. av midlene var konsentrert til ni store institusjoner i Oslo, Bergen, Stavanger og Kristiansand, og rundt 30 pst. av virksomhetene hadde ikke sponsor- og gaveinntekter dette året.

Vi oppfordrer til en politikktutforming basert på en realistisk vurdering av potensialet for økt privat finansiering av de profesjonelle kunstinstitusjonene i Norge.

Vi minner om at gavetradisjonen i Norge er langt svakere enn for eksempel i USA og Storbritannia hvor kultursektoren i mindre grad anses som et sentralt offentlig ansvarsområde. Norge skiller seg også fra våre nordiske naboland, hvor det finnes et langt større antall pengeutdelende stiftelser for allmenntilgittige formål enn i Norge.

EVALUERING AV GAVEFORSTERKNINGSORDNINGEN

Fleire av NTO-virksomhetene har mottatt gaveforsterkning siden ordningen ble utvidet til musikk og scenekunst i 2016. De viktigste givene er sparebankstiftelsene, sammen med noen få andre private givere som for en stor del er konsentrert til Bergen.

Det er foreløpig uvisst om ordningen over tid bidrar til at nye givere kommer på banen og at private donasjoner øker. Vi etterlyser derfor en evaluering av gaveforsterkningen som også bør se nærmere på i hvilken grad en slik ordning kan føre til en konsentrasjon – ikke bare av private midler – men også av tilgjengelige offentlige midler, på bekostning av de virksomhetene som har vanskeligere vilkår for å skaffe private inntekter.

Vi mener det er viktig å reflektere over disse prinsipielle, demokratiske sidene, samt konsekvensene av private givers innvirkning på fordelingen av offentlige midler.

TILRETTELEGGING FOR FLERE FOND OG STIFTELSE

Etter vårt syn bør det også vurderes alternative eller supplerende virkemidler, herunder tiltak som kan legge til rette for at det etableres flere private fond og stiftelser som kan komme kunsten til gode.

Fleire allmenntilgittige stiftelser er en forutsetning for at mer fondsmidler skal tilflyte profesjonelle kunstinstitusjoner, uten at disse virksomhetene risikerer å utkonkurrere sine egne lokale samarbeidspartnere og frivillige organisasjoner i kampen om allerede begrensede midler.

SKATTEINSENTIVER

Det kan også være grunn til å utrede prinsipielle og demokratiske sider og økonomiske konsekvenser av former for skatteincentiver for å fremme private gaver, i lys av at det i dag eksisterer slike ordninger for gaver til forskning og frivillige organisasjoner.

KLIMA OG BÆREKRAFT I NORSK MUSIKK OG SCENEKUNST

NTO ber om at myndighetene legger til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak og prioriterer å tilby overordnede nasjonale verktøy. I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det er likefullt behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder.

KUNNSKAPSBEHOV

Klima og bærekraft står høyt på agendaen i bransjen. Sammen med Virke, Norske Konsertarrangører og Norske kulturhus har NTO utarbeidet et Grønt veikart for kunst- og kultursektoren. Veikartet skal gi overordnet status, sette konkrete mål og foreslå tiltak for å redusere klimaavtrykket i kunst- og kultursektoren.

I tillegg arbeider NTO kontinuerlig for å bistå sine medlemmer i å legge om til grønnere drift og har bl.a. utviklet en overordnet [klimaplakat](#). Denne bransjestandarden har fått form av 6 tydelige mål som et uttrykk for foreningens og fellesskapets forventninger til seg selv.

Det er likevel et stort behov for å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det arbeides med å fremskaffe slik kunnskap gjennom nettverk og kompetanse- og erfaringsutveksling, men også gjennom ekstern bistand. Behovet for kunnskap og informasjon er i stor grad ikke bransjeavhengig; overordnede nasjonale kunnskapsbanker vil være verdifullt for flere sektorer og akselerere arbeidet.

BRANSJESTANDARD

Hensikten er å oppmuntre til og bistå i å identifisere lokale mål og tiltak i hver enkelt organisasjon, men også å sette mål og identifisere tiltak for bransjen som helhet. Det arbeides derfor blant annet med å utvikle en bransjestandard for klimarapportering- og regnskap i samarbeid med eksterne kompetansemiljø og forvaltere av miljøsertifiseringsordninger, og å støtte implementeringen av dette i hver enkelt institusjon.

NTOS MEDLEMMER

Scenekunstvirksomheter

[Bergen Nasjonale Opera](#)
[BIT Teatergarasjen](#)
[Black Box teater](#)
[Brageteatret](#)
[Bærum kulturhus](#)
[Carte Blanche](#)
[Dansens Hus](#)
[DansiT – Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge](#)
[Den Nationale Scene](#)
[Det Norske Teatret](#)
[Det samiske nasjonalteatret Beavivás](#)
[Det Vestnorske Teateret](#)
[Dramatikkens hus](#)
[Haugesund Teater](#)
[Hålogaland Teater](#)
[Kloden](#)
[Nationaltheatret](#)
[Nordland Teater](#)
[Norsk scenekunstbruk](#)
[Opera Østfold](#)
[Oslo Nye Teater](#)
[Peer Gynt](#)
[Riksteatret](#)
[Rogaland Teater](#)
[Rosendal Internasjonale Teater](#)
[Skuespiller- og danseralliansen](#)
[Teater Ibsen](#)
[Teater Innlandet](#)
[Teater Manu](#)
[Teater Vestland](#)
[Teatret Vårt](#)
[Trøndelag Teater](#)

[Turnéteatret i Trøndelag](#)
[Unge Viken Teater](#)
[Vega Scene](#)
[Østfold Internasjonale Teater](#)
[Årjelhsaemien Teatere](#)

Musikkvirksomheter

[BIT20 Ensemble](#)
[Det Norske Blåseensemble](#)
[Det Norske Kammerorkester](#)
[Det Norske Solistkor](#)
[Edvard Grieg Kor](#)
[Musikkselskapet Harmonien](#)
[Oslo Quartet Series](#)
[Riksscenen](#)
[Stavanger Symfoniorkester](#)

Musikk og scenekunst

[Arktisk Filharmoni](#)
[Den Norske Opera & Ballett](#)
[Kilden teater og konserthus](#)
[Trondheim Symfoniorkester & Opera](#)